

Universitätsbibliothek Wuppertal

Lukianu Hapanta

Zwinger, Jakob

Basileæ, [1619]

Declamatio D. Erasmi Roterodami

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1415](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1415)

DECLAMATIO D. ERASMI ROTER-
DAMI, NON ILLA QUIDEM VERSA, SED
que superiori Declamationi è Luciano verse
respondeat.

ARGUMENTVM.

Eiusdem generis hæc cum superiore, eiusdemque status est, sed aduersaria. Ut enim illic contenditur, præmium esse dandum tanquam tyrannicidæ, ei qui filium tyranni interfecerat: ita hic negatur eum satisfecisse legi, aut tyrannicidâ esse, qui non ipsum tyrannum, sed filium tyrâni occidisset. Exordio benevolentiam caprat à persona Iudicû: deinde calumniæ aduersarij, qua in suspensionem adductus fuerat, quasi ipse quoq; tyranni di faueret, quia illi præmium dandum negabat, respondet per absolutionem primûm, deinde & per inficiationem ex locis coniecturalibus, eleuata interim illius persona, atque ipso vicissim in suspensionem ex modo actionis vocato. Post exordiû propositio sequitur cum attentione & admonitione Iudicis, quorsum in hac causa maximè spectare debeat: atque inde ad cõfutationem venit. In qua primûm refelluntur ordinè capita illa quæ alter in argumento ab imo ad summum tractarat, pura Voluntas, Conatus & Effectus. Ac voluntati quidem opponit voluntatem legis, ut que non quid quisq; voluerit, sed quid effecerit, spectet: neq; cogitationes, sed facta præmijs compenset. Conatû verò eleuat varijs ac multis similibus & exemplis, ostendens in nullo pacto, aut contractu, aut certamine, aut aljs deniq; id genus rebus satis esse cõnari aliquid & cœpisse, sed præstari oportere. Effectum conditiones sequi, non conatum. Et quòd alter etiam conatum in legibus spectari dixerat, id distinguit, ostendens diuersam esse rationem præmiorû & pœnarû. In maleficijs interim & voluntatem puniri: in beneficijs autem nunquam præmiû dari, nisi ei qui quod lex proponit, recipia effecerit.

Postremò

Postremò & patriæ gratis inseruire ac officium præstare
 cives debere: & illum satis mercedis pro conatu suo
 retulisse, laudem & gloriam. Effectum autem refellit,
 quia non simpliciter id effecerit quod lex iubet, sed for-
 tuna seu numine ita ferente, eandem filij mortem patris
 consecutam esse. Non enim quia ipsius gladio tyran-
 nus postea seipsum consecerit, ob id ipsius hoc factum
 esse. Deinde etiam incertum fuisse exitum, & quidnam
 pater occiso filio facturus fuerit: & hic consilium quo-
 que petitoris subuertit, primò vt incertum & periculo-
 sum, neque certis rationibus firmatum: deinde etiam
 vt fictum, & post eventum rei demum simulatum.
 Denique non idem esse occidere, id quod lex iubet, &
 mortis causam qualemcunque præbere. Idque ite-
 rum multis similibus probat. Atque hoc loco dispu-
 tationem suprâ coeptam renouat, de eo quatenus vo-
 luntas in legibus spectatur, & in quibus per se sufficiat,
 nempe in maleficijs, & non in beneficijs, & ob id neque
 hic præmium illi deberi, vt qui coepetit, non absoluerit
 beneficium. Confutatis igitur hoc pacto voluntate, co-
 natu & effectu, quarto loco id aggreditur, quod petitor
 in narrauone potissimum amplificat: puta filium fuisse
 caput & causam tyrannidis, eoque sublato etiam tyran-
 nidem sublato fuisse. Ac primò quidem filium osten-
 dit non fuisse tyrannum, neque tyrannidis caput, con-
 futatis signis & cæteris rationibus quæ alter ad eam
 rem probandam adduxerat. Deinde, vt maximè fuerit,
 legem iubere ipsum tyrannum, non vt quisque tyranno
 similis, aut nocentior etiam est, occidere. Et hic multis
 verbis de auctoritate legum disputat, & quòd non tem-
 merè verba legū huc aut illuc deflectenda sint: alioqui
 multa pericula & incommoda ex eo secutura esse. Po-
 stremò etiam ipse locum ab imo ad summum tractat,
 & vt alter voluisse, egisse, effecisse se dixerat, ita hic con-
 trā neque animum ad rem gerendam habuisse illum, ne-
 que rectā via aggressum esse, neque denique id quod lex
 iubet,

iubet, perfecisse ostendit. Et sub hac orationem concludit breui *αιακιφελαιωσι*, & conformatione ieuropopocia legum, Republicæ & deorum quoque expostulantium cum petitor, ut iniquè & præter meritum præmium petente.

Sibi causa hæc, Iudices, apud concionem popularem, quæ studijs potius quam exacto rerum iudicio duci consuevit, esset agenda, ac non magis apud Iudices ex honestissimis ordinibus delectos, nimirum grauissimos, sapientissimosq; nonnihil profectò vererer, ne omnium animis noua hæc & inasperata lætitia gestienibus, atq; (vt ita dixerim) exultantibus, nec satis attentos, nec dociles essem auditores habiturus: porro fauentes, beneyolosq; multò minus quippe qui frontem modò, quasiq; personam huius negocij intuentibus, non faciem ipsam propius contemplantibus, videri fortasse possum in communi totius ciuitatis gaudio, tum autem in causa tam populari, velut importunius obstrepere atque obturbare. Enimuerò quam omnis affectus inuisilis est ad rectè iudicandum: tum ingens, intemperans, atque exundans lætitia, non solum iudicium omne funditùs tollere solet, verum etiam nostri sensus non raro nobis eripere præsertim si (quemadmodum hæc nostra) post graues diuurnasq; calamitates, ac veluti tempestatem seuissimam, repente præterque spem quasi portus quidam fuerit obiecta. Quid autem tam acerbum liberæ multitudini, quam seruitus? Quid tam dulce, quid tam exoptatum, quam libertas? Itaque non rebus modò ipsis, sed vel nanibus harum rerum vocabulis, ptebis animus queat ad quidlibet impelli: maximè primis his aliquot diebus, dum gaudiorum adhuc velut æstus quidam impotens, omnia sursum ac deorsum miscet, dum lætitiæ

titiæ temulentia, dum gratulâdi dulcis quâdam ebrietas pe-
 cius occupans, animum ad cogitandum instituere non sinit.
 Verùm vestra, Iudices, singularis sapientia perspicaciâsque,
 non hoc tantum scrupulo me leuat, verùm & hanc mihi fi-
 duciam suppeditat, uti sperem futurum, ut hoc contradicen-
 di munus, quod equidem nec inuidentia nec fauore in Ty-
 rannidem (sicut iste calamniabatur) sed solita mea, & (ut
 opinor) nota Reipub. charitate suscepi, vobis non modò non
 inuidiosum, sed favorabile plausibileq; videatur. Etenim
 postquam viderem manifesta quadam Deorum beneuolen-
 tia, post diuurnam ac miserrimam illam seruitutem, toties
 Reipub. votis expetitam libertatem aliquando contigisse:
 nihil prius curandum nobis esse iudicauì, quàm ut gratos
 nos exhiberemus in eos, à quibus nobis tam egregia felicitas
 esset profecta, quò videlicet munus suum huic urbi proprium
 perpetuumq; facere vellent, & constabile tuerique quod
 largiri non essent grauari, meminissimusq; ÷sdem in ma-
 nu esse ut eriperent ingratìs, quod optantibus dedissent.
 Sunt autem vel primæ gratitudinis partes, intelligere vide-
 licet cui beneficium acceptum ferre debeas. Et hac vna ra-
 tione mortales diuinæ beneficentiæ gratiam referre possu-
 mus, si beneficium acceptum agnoscamus, si celebremus,
 si ad illos auctores referamus. Neque mihi committendum
 putauì, ut dum nimum candidi in ciuem esse volumus, in
 deos ingrati impiq; reperiamur. Neque enim isthoc nomine
 nunc perinde laboratur, ne hoc premij pereat arario, &
 huius lucris accrescat (quanquam id quoq; longa iam tyrans-
 nide exhaustius est, quàm ut inde temere dari premia, con-
 ueniat immerentibus.) illud agitur, ne dij immortales, qui hui-
 ùs malè consulta nobis verterunt bene, hoc tantum munus
 à nobis tanquam ingratìs reposeant, si quod ipsis solis debe-
 tur hoc

eur honoris, laudis, gratiæ, id illis fraudatis, in hominem con-
 tulerimus. At quem hominem, obsecro? Nempe qui quum
 priuatus contra leges iuuenem occiderit, atque hac temeri-
 tate sua, restituta libertatis periculosam occasionem modò
 præbuerit, idq; aded imprudens (vni mox docebimus) non
 veretur pulcherrimum tyrannicidæ titulum dijs eripere, si-
 bi arrogare: Reipub. diem dicere, ac leges ipsas in ius voca-
 re: ciuitatem ingratiitudinis ream agere, nisi sibi totam hanc
 felicitatem ferat acceptam. Nullum quidem, Iudices, facinus
 speciosius tyrannicidio, nullum dijs dignius: verum hoc im-
 pudentior, qui sibi laudem tam eximiam usurpat inmeri-
 tus. Nullum præmium honestius illustriusq; quàm quod ty-
 rannicidæ debetur: sed hoc impensius accuratiusq; spe-
 ctandum, ne temerè decernatur indigno. Per multa siquidem,
 permulta ad id requiruntur, vt hoc tam egregio titulo,
 vt hoc tam diuino præmio dignus quis esse videatur: quo-
 rum nihil in hunc competere, paulò post euincemus.
 Proinde quum non tolerandæ improbitatis mihi videat-
 ur, qui legibus tum homicidij, tum temeritatis penas de-
 beat, eum à legibus præmium omnium maximum petere: pe-
 tere dixi: imò flagitare: & ita flagitare, vt etiam si vnum
 ex huius arbitrio dependerint, tamen multa insuper isti cre-
 dituri sint debitura. Quæ cuncta quum postulare ius-
 re potuisset, maluit tamen homo verecundus, vnico per-
 solato, reliqua sibi deberi: vt haberet nimirum quod obno-
 xia Reipublicæ quociens libido sit, possit improperare. Tum
 illud virum risu potius, an odio dignum existimem, quòd in
 tribunalibus, quòd apud ornatisimum seuerissimorum Iudis-
 cum confessum, Thrasonem quendam nobis è comædia re-
 tulit: Sensistis, Iudices, vt è corona pleriq; risum tenere ne-
 quierint, dum personatus iste Hercules tragediam illam
 suam

suam nobis recitabat de sese terq̄ quaterq̄ tyrannicida, de sa-
 piente illo gladio commilitone suo, qui per se prudens senem
 interemit: digno videlicet, qui inter sidera colloctetur, domi-
 no in deorum numerum relato. Dij boni, quibus phaleris,
 quibus fucis, quibus ampullis facimus illud nobis suum orna-
 uit, iactauit, exaggerauit: quàm militari iactantia, quàm
 Stentorea voce, quàm fastuoso vultu, quàm arrogantibus su-
 percilijs, quàm stupidis oculis, suum ipse vobis encomiū deto-
 nabat? Quæso, Iudices, ut etiam nunc hominis vultum dili-
 genter attendatis: nōne vobis minitari videtur? nōne dice-
 re, ni mihi premium decreueritis, haud feretis impune, in-
 columi diuino illo meo ac fortissimo gladio, qui vel sine me
 meas vices, vbi lubebit, acturus est? Quis tandem istam
 ferat iactantiam, vel in eo qui verè tyrannum occidisset?
 Hæc quoq̄ me causa, Iudices (neque enim insiciandum est)
 commouit, ut huius obsterem petitioni: vel magis ut immo-
 deratam arrogantiam, ut odiosam huius imputationem re-
 runderem. Videbam iam inde ab initio, quum certatim vni-
 uersa ciuitas dijs libertatis auctoribus grataretur, ut hic se-
 se iratumens in medium ingesserit, quàm indignè tulerit
 victimas dijs seruatoribus immolatas. Sibi hunc honorem
 eripi, sese vnicum esse restitutæ libertatis auctorem procla-
 mabat: leges, aras, focos, omnia publica priuatq̄ suæ dex-
 træ, suo magnifico gladio deberi. Agite quid futurum de-
 nique, Iudices, auguramini, si ad huius intolerabilem iactan-
 tiam, vestra auctoritas, vestra comprobatio, si premium
 quasi pignus accesserit? Quid, nisi ut tyranno submoto al-
 ter quidam huic ciuitati pareatur, qui ventose lingue, glo-
 riæq̄ quasi tyrannidem quandam exerceat? Qui quotidie
 nobis odiosam istam suam tragediam ingerat, quotidie dex-
 tram istam Herculanam, & gladium prodigiosum minite-
 tur?

tur? *Virum est hoc, Iudices, tyrannide liberari, an mutare tyrannum? Videtis ipsi quàm minaci fronte me iam obtusatur. Quid mihi succenset? Quid minutaris oculis? Quid terres supercilio? An mihi non licebit libertate in contradicendo (tuo scilicet munere) vii, quum tu sic abutare? qui liberum tibi putaris (id quod etiã in profcenio leges fieri vetant) crimẽ tã atrox, tã capitale in ciuũ impingere, tantũ quia libuit, idẽ apud Iudices iratos, in tã frequenti ciuũ corona, quod nequeas vel leuissimo confirmare argumento. Si quidẽ quàm reliqua gloriose, tam illud impudenter dicebas, mihi nullã fuisse causam quare tibi contradicendi partes susceperem: nisi quò tyranni necem, qua me diseruciarei scilicet, olei fecerem. Quo quidem tuo exemplo si vicissim in te liberet vii, mox intelligeres quàm atrociam, quanto probabilius in te possint retorqueri. Nam tuum istud tam inuidiosum (quemadmodum tu quidem existimabas) conuicium, me longè minus etiã territabat, quàm (quod vulgò dicunt) ex pelui redditum fulgur. Etenim præterquam quòd neque affinitas, neque cognatio, neque necessitudo, neque emolumentum, neque prorsus alia res vlla mihi cum tyranno intercessit, quiv mea referret illum viuere, sine quibus rebus nullam in quenquam criminis herere suspicionem tu quoque scires, nisi nunquam tribunalia vidisses, ac nisi hodie deuium te lucelli spes fecisset iureconsultum: equidem arbitror meam fidem, integritatem, pietatem, totãquẽ meam vitam sic huic Reipub. spectatam esse, vt isto crimine tibi potius improbitatis odium quàm mihi suspicionem vllam conciliaris. Vides quàm multis adductis sim causis, vt tibi obisterem? Denique (si scire vis) bona ciuium pars id à me enixissime flagitauit, vt sui patrociniũ aduersum te capefferem, negantes sibi videri tyrannide liberos sese, nisi te à tyrannidẽ præmio deijcerem.*

Non

Non quòd pudeat hominì debere hanc felicitatem: tamen si id quoq; aurum, ei debere qui sic impuret. Sed debere arrogantì, sanè quàm molestum est: at debere cui non debeas, isthuc verò non grauiissimum modò, verùm etiam stultissimum. Equidem ne lenoni quidem vel verbo refrager, si modò is promereatur: sed obnoxium esse tam importuno impetatori, cum qui nihil iuuerit, id verò bis miserum est, bis stultum est. Nullus enim insolentius exprobrat beneficium, quàm qui quod non dedit, id vult dedisse videri. Sed finge mihi nulam esse causam quur tibi me opponerem, nisi quia sic animo lubitù sit meo: profectò nihil habes quod mihi iure succenseas. Etenim quum apud Iudices tam sanctos agatur, si veri præmium meruisti, non tibi honorem eripio: verum etiam vehementer illustro, quando non paulò magnificentius est tyrannicæ præmium euicisse, quàm tulisse. Sin minus, æquus veniam dabis, si boni ciuis fungor officio, si nullo meo emolumento Rempub. debiti præmij ream defendo, si stultitiæ crimen, si imprudentiæ infamiam à ciuitate depello, si non sino vt nostro omnium periculo hæc vrbs in deos existat ingrata. Postremò, si deorum immortalium causam ago, quibus honorem debitu tu conaris interuerrere: vt vel hinc sat liqueat quanta religione reliquam causam egeris, qui statim ingrediens tam impudenter sis calumniamatus. Contradicìt igitur, contra Rempublicam fauet tyranno. Quanquam ego illud quoque liberæ ciuitatis esse iudico, hoc loco vel tyrannorum causas citra fraudem agere licere. Neq; tamen à vobis postulo, Iudices, vt vel mihi prosit in causa hoc meum erga Rempub. studium, vel huic ob sit tam insolens arrogantia: imò non deprecor inuidentiæ suspicionem, non refugio vel atrocissimam illam quam iste mihi conabatur impingere, inuidiam, vt tyranno fauisse vi-

dear, nisi certiorib. quàm vi à quoquam refelli possint, argu-
 mentis eunco, nisi demum & aduersario persuadeo, modo
 ne tergiuerfetur, vi quammaximè ciuilitèr quis agat, nullum
 ei deberi præmium: sin exactius, seueriusq; pœnam etiam
 ab ipso deberi. Quæ quidem dum quàm potest breuissimè
 facio, queso, Iudices, vi me attentis animis atque auribus
 audiat. Meministis, Iudices, vi iste inter dicendum sub-
 inde nobis conatus sit ob oculos ponere, id vnum specta-
 re iusserit, quantis malis tyrannide sumus leuati, Hoc pas-
 sim inculcabat, hæc re bonam orationis partem occupa-
 bat: nihil nos aliud perpendere voluit, nisi quòd grauens
 seruitutem tolerassemus, nunc optata libertate fruemur.
 Nimirum id tantum vos spectare voluit, quod ad hoc
 iudicium nihil attinebat. Neque enim hoc in quæstionem
 venit, quam misera sit tyrannis, quàm optanda libertas:
 sed de illo cognoscitis, Iudices, quum libertas huic urbi sit
 restituta, quanta hinc laudis portio huius virtuti debeatur:
 & an id quod euentu cum huius factò coniunctum est, idem
 cum eius merito coniunctum videri oporteat. Re legam au-
 tem eadem vestigia, quibus ipse in causam ingressus est:
 quod equidem refellendi genus simplicissimum esse puto: se-
 quarq; partes illas quibus iste rem secuit, id nimirum agens
 vi quemadmodum ingeniosi conuiuatores vsdem carnibus
 alio atq; alio modo coquendis condiendisq; efficiunt vi multa
 opsoniorum genera videantur, iidem iste nobis ex vno &
 homicidio multa faciat tyrannicidia. Repetam igitur ordi-
 ne gradus illos, quibus iste facinus suum sibi visus est mirifi-
 cè attollere, & in quibus identidem restitabat. Quòd si me
 deturbante, vel in vno quolibet consistere poterit: tum ipse
 sese victorem pronunciet licebit. Quot tyrannicidia, inquit,
 quot præmia? Primum quòd volui, deinde quòd conatus

sum: tum autem quòd filium occidi, plus quàm tyrannum: postremò, quòd pater ob mortem huius sibi necem consciuit. Principio quòd voluit, Iudices, quis non leuius esse videat, quàm ut sit refellendum? nisi quòd iste tanta voce intonabat, toties inculcabat quòd tyrannum voluisset occidere, atque id (ut nihil iam accideret) tamen præmio dignum asseuerabat. Quid autem tam ridiculum, quam nuda voluntatis præmium à lege flagitare? quæ adeo nihil ad se pertinere putat quid velint aut in animo statuunt homines, ut neque pœnam irrogent si quid velis, modò perperam: neque præmium ostendant, si quid officiosè velis: verùm id vnumquenq; voluisse interpretantur, quod nulla vi coactus esse erit. Ergò ne, inquires, non magna facti pars est voluisse, quod quidem arduis in rebus vel solùm sufficere solet? Rectè sane: sed apud deos modò: quippe quibus solis perspicuum est quid nois aut velis ab his præmium expectandum, si quid præclarum animo conceperit. Lex hominum vices agit, & quid in obscuris illis sinuosi cordis specubus mortales agitent, adeò sua referre nihil putat, ut non dicam abdita aut supiciofa, sed ne ea quidem admittat quæ populari sunt opinione facta magis iactata. Postremò ut non nisi comperta recipiat, non audiat nisi quæ sunt certissimis argumentis deprehensa, probata, euiecta Cedo, quod est facinus: tam nefarium, cuius simplex voluntas in crimen vnquam est vocata? Ista iudicio, Aea ci Rhamantique tribunilibus seruantur. Hæc mihi non quid volueris: sed quid feceris adferro. Quòd si nulla lex vbi flagitio supplicium minatur, quod in animo statueris: quæ tandem est impudentia, pro merito quod præstare volueris duntaxat, perinde quasi præstiteris, à lege quasi præmium postulare? Quæ quidem quum ad id vnum sit comparata, ut malificia vel deterreat, vel coërceat, multò

que magis ad eius partes pertineat nocentibus irrogare poe-
 nam, quam bene merentibus largiri prœmia (id quod mox
 copiosius demonstrabimus) posteaquam in crimini-
 bus non accipit insimulationem meræ voluntatis : ques-
 so te, in petendis præmijs ostentationem voluntatis ada-
 mittere ? Quis autem est civium vel quantumlibet i-
 gnauus, qui non velit tyrannum occidere, si tunc li-
 ceat ? Quis non vel leno, saltem emolumentis causa velit ?
 Denique quis non facillè simulare possit, voluisse se, videlicet
 quò præmium gratis auferat ? Vis itaque dicam quantum
 hoc totum habeat momenti, voluisse occidere ? Nempe pe-
 rinde est, quasi te somnariis occidisse. Par pari pensari
 conuenit. Qui præstitit beneficium, ei lex beneficium re-
 pendit : at qui bene voluit tantum, ei quid debetur, nisi ut
 vicissim bene velit Respublica ? I nunc, & hoc in gradu nos
 iube consistere. Rem tam eximiam, inquis, animo versavi,
 statui, decreui : an præmium negabitis ? Non fraudaberis
 præmio, si isthoc nomine postules. verum illud interim præ-
 miij feres : velut homo nimium persfrictæ frontis, irrisus, explo-
 sare, quod ne leno quidem ausit à quoquam petere ut rem
 pro voluntate auferat. Nemo tam decors, qui concedat, ut
 voluntatem nescio quam, hoc est, minus quam verba precio
 redimat. At non voluit tantum, inquis : verum & periclitat-
 us sum : ascendi, submoui satellites. Primum isthuc tu qui-
 dem consultè facis, quòd de gradu illo desilisti, in quo nimis
 profectò incommodè stabas : quanquam ne in hoc quidem
 multò commodius consisteris. Nam etiamsi paulò minus ab-
 surdum videatur, haud ita multò minus impudens tamen est,
 quum lex palam præmium decernat ei qui factum præsti-
 terit : te, quòd conatus modò sis, præmium postulare. Ergo ne
 hoc

hoc quidem iuris erit apud te legibus, quod per illas est ci-
 ui priuato cum ciue priuato? Age, quid si quis ciuium tecum
 inisset contractum, ita ut ille pecuniam stipulatus, tu condi-
 tionem pactus esses: mirum mi suo uterque periculo, atque is
 nondum præstita conditione nummos his verbis abs te pe-
 tat: Cedo mercedem, conatus sum, tentavi, admissus sum: an-
 non proximus impudenti homini respondebis, Cedo condi-
 tionem? Nam de tuo conatu quid mea refert? quandoquidem
 effectum abs te pactus sum, non conatum. Puta totidem ver-
 bis tibi nunc respondere legem: Agnosco contractum, non
 mutuo pacta, debeo præmium: sed si tu conditionem præsti-
 disti, si tyrannum occidisti. Verbis aut obligantur aut absol-
 uuntur homines. Si conato pollicita sum præmium, non gra-
 uabor dare: sint ei qui facinus peregrisset, quod tandem ius
 est te ferre quod es stipulatus, me non ferre quod sum pas-
 sa? In priuatis ac minutis contractibus nemo tam impro-
 bus inuenitur, ut lucrum conditione promissum postulet, non
 præstita conditione: nemo tam stultus ut dei, si quis postu-
 let: & tu à Republica maximum omnium præmium postu-
 las, quod conatus modo sis? Nihil mihi nisi nugæ adfers, do-
 nec illuc unquam audiam, quod te præstare oportebat. Volui, in-
 quis, ascendi, perrupi custodias, submoui satellites: quantulum-
 iam est illud quod superest? Quid adhuc desideras? Nempe
 nihil in te desidero præter illud, cui soli debebatur præ-
 mium. Annon intellexisti, in istiusmodi contractibus duplex
 esse periculum: quorum alterum ad hunc tantum, alterum ad
 illum proprie pertinet: videlicet persoluendæ mercedis, &
 præstandæ conditionis? Ego meo periculo præmij dependen-
 di onus recipio: neque tua referre putes, neque refert, quam
 angusta mihi res unde corradendum quod debeam precium.
 Tu itidem conditionem tuo suscipis periculo: neque mea quic-

quam interest quo sudore, quo periculo sit ea tibi præstanda. Totam istam curam, totum hoc negocium tibi relinquo. Quod si ego iam præstita abs te conditione commemorem tibi, in agris meis male prouenisse segetes, merces naufragio perijisse, nihil auelli à malis debitoribus, non sine graui dispendio constari posse pecuniam quam tibi debeam: dic obsecro, nõnne nugas agere me dices, negans horum quicquam ad te pertinere? Hoc vno modo posse satisfieri tibi, si pecunia numeretur. Neque quisquam est iudex tam iniquus, quin te tuo vt iure fateatur. Et mihi pulchrè satis factum existimas, si tu mihi tragædiam adferas, quantum adieris periculi, quantum sudorum, quantum vigiliarum ex hiseris, dum studes præstare conditionem? Res est (mihi crede) calumniosior scrupulosiorq;, quàm vt legibus tam occupatis conueniat alienam expendere voluntatem, alie nos pensiculari conatus: quorum suos quisq; nimio solet aestimare, non suos difficile est adamussum perpendere. At facti facilis est aestimatio. Proinde ea in legis cognitionem cadit: hinc reliqua omnia consuevit metiri. Tamesi non piget interdum æqui boniq; rationem habere. Verùm in his litibus quæ de veterè illa formula pendunt, inter bonos bene agere oportet: in contractibus, quæ neque vi, neq; dolo coierunt, quid est quod à præscripto recedatur, nisi quis velit omnino à pactis discedere? Quiduis circumspecte: & si potes vsquam inuenire exemplum, non nego præmium. Sæpe numero in pugilum Olympicis, sæpe in certamine spectator (opinor) sedisti: cedo, num quando vidisti quenquam tam impudentem, qui palmam sibi hoc nomine vendicaret, quod strenuè certasset? Non arbitror, atq; id in re penè lusa dicere, certè ad voluptatem comparata. Et tu in tam serio omniumq; splendidißimo negotio id tibi postulas, quod in scenicis

scenicis illis pudeat vel impudentissimum tentare? Age quoties & illud vidisti euenire, ut qui sese fortissimè doctissimèq; gessisset in cursu, is à præmio longissimè abesset, & ignauissimo faueret euentus? Flabeat ille sanè quod causetur: excidisse habenas, consternatum equum, fractam rotam, iactet se vel arte vel viribus tamò præcellentiore, quamò Thersitæ præstitit Achilles: nisi metam prior attingerit, profectò postulandi præmij ius nullum habebit: fortunam suam excusare licebit. Cæterùm agonothetæ non indignabitur, propterea quòd hoc animo in certamen descenderit, ut eius pieretur conditione: id est, ita demum præmium ferret, si virtuti fortuna fauente vicisset. Alioqui si conatui, non tantùm effectui præmium deberetur, tot palmis esset opus, quot in Olympicum certamen venissent. Quamquam in huiusmodi ludis qui solennitatis voluptatisq; gratia proponuntur, fit interdum, ut victis quoq; præmia statuuntur, non honoris, sed solatiij gratia: verùm serijs in rebus, atq; adeò periculosis, quæ nam obsecro lex vnquam mercedem statuit, nisi si quis facinus peregisset, & ita peregisset, ut omnes numeros impleret? A quo tu quantum absis, mox audies: nam nunc de conatu tantùm agimus. Lex igitur ciuicam promittit coronam ei qui ciuem in bello seruauerit. Quis vnquam ad hunc honorem vel aspirauit, quòd se telis obiecerit, quòd non sine multis vulneribus discesserit? Profectò nisi ciue seruato, nemo ciuicam petit. Quis vnquam his verbis muralem petijt: Acrüter conendi, Iudices, ut mœnia superarem, omnia feci, sed depulsus sum? Quantumlibet enisus sit, nisi cõsenso muro, nemo tam inuerecundus est ut muralem coronam sibi deberi dicat. Obsidionalem nemo flagitat, nisi depulsa obsidione. Postremò nullus honos petitur, nisi ab eo qui id effecerit, ad quòd honor inuitat. Qui nauim in tempestate desertam

ad litus perduxerit, huic ex lege vendicatio est earum rerum
 quæ nauis uehebantur. Quorsum attinet hic tuam iactare perî
 riam, sudores, pericula, conatus? Nihil nõ feceris quo nauẽ in
 autum reduceres, sed victus tempestate deseruisti: audebis
 quicquid ex his quæ sunt in nauis, tibi vendicare? Aut si ausis,
 futurum speras ut quisquam te vel pilum smat attingere?
 Non opinor. Si quis vnquam ouationẽ, supplicationẽ, trium
 phum obtinuit, quodd ad victoriam omnibus neruis esset eni
 sus, quodd grauius se gesserit in bello: nisi superior discese
 ferit, nisi præscriptum à lege numerum hostium fuderit: au
 de et tu tibi præmium promittere, quodd tyrannicidium sis
 aggressus. Quodd si nemini hominum memoria contigit, desi
 ne tibi noua spe blandiri, desine inaudito exemplo postulare,
 quodd sperare sit improbissimum, dare postulanti stultissim
 mum. Noli nobis commemorare quanto capitis periculo mur
 rum arcis conscenderis, qua virtute satellitium tyrannicum
 perruperis, alios depuleris, alios occideris: quorum maximam
 partem tibi liberum est fingere. Ad obtinendum tyrannici
 dæ præmium, duobus duntaxat verbis est opus, Tyrannũ occi
 didi. Quantumuis conatum exaggeres, alleues, attollas: non
 nisi tyrannicidæ debetur præmium. Alioqui quid dices si eos
 dem illo die quo tu arcem conscendisti, permulti pariter ag
 gressi, sua quisq; virtute freti, quorum nemo tamen tyran
 num interemisset: utrum omnes tyrannicidæ præmio potien
 tur ex æquo, nempe quia conati? Age quid si multis stres
 nuc rem aggressis, vni cuiquam, qui sit omnium ignauissimus
 (ut non semper virtuti respondet fortuna) eum contingat
 interficere, annon præteritis reliquis, hic vnus honorem au
 feret? Quamobrem tandem? Non quia plus adierit periculi,
 sed quoniam id confecit, cui lex honorem decreuit. Hic tu
 fortasse rursus incipies deplorare, frustra sumptam operam:
 ægabis

negabis æquum esse, virtutis egregios conatus merito fraudari præmio, nisi fortuna suffragio adiuuentur. Sed que tandem potest esse iniqua conditio, quam nemo compellatur accipere, nisi cui cordi sit? Quantumlibet iniqua conditio proponitur, eam nimirum facit æquisimam, quisquis suapte sponte recipit. In aleæ ludo (si fas est hoc exemplum conferre) quid iniquius, quàm vel summum artificem ab imperitissimo superari: si modo iactus commodè cadat? Atque id adeò nemo tanquam iniquum causatur: propterea quòd cui lusus huius lex non probatur, ei liberum erat non suscipere. Itaque lex quid præstari velit, id palàm atque in medio proponit: quid abs te præstari possit, id tibi relinquit expendendum. Illa nihil mauult, quàm ut res quamoptimè cadat: quòd si posteaquam nihil iam intentatum reliqueris, quò minus effeceris, per fortunam stetit, intelligis (opinor) nihil habere te quod legi succenseas. Fortunam, si ita lubet, in ius voca. cum lege nihil tibi rei: que ut nihil promittit, ita nihil debet, nisi præstanti. Neque verò existimemus, Iudices, istud à maioribus qui hanc legem tulerunt, sine summa ratione fuisse factum, ut conato præmium non esse statuendum putârint, videlicet illud cauerunt, non tantum. ne ancipites istas & inexplicabiles huiusmodi de conatu lites inuitarent, verùm etiam quòd intelligerent tyrannicidij conatum non posse nisi summo ciuitatis periculo suscipi. Vnde futurum prospiciebant, ut si conati præmium statuissent, temeritate conantium Respon. subuertetur potius quàm restitueretur. Etenim tyrannis quid aliud est quàm graue capitaleq; ciuitatis vlcus? huic si quis medeatur, ei merces digna proposita est: quam ita demum ferat, si remedium præsentaneum attulerit. Verùm huic malo neminem oportet admoliri manum, nisi certum artificem,

rem, qui sua diligentia peritiâq; fretus, non sinat hoc licere
 fortuna, ut dum ipse salutem dare conatur, illa vitam peni-
 tūs eripiat. Quid? virum tu igitur in eiusmodi discrimine co-
 natum præmio iudicas inuitandum esse: an potius pœna de-
 terrendum, nisi quod conatus est quispiam, idem præstite-
 rit? Nec illud te subleuat, quòd mihi videbare ratiocinando
 colligere, quum lex in maleficijs pœnam irroget simplici sce-
 leris molitioni, par esse ut multò magis in benefactis conatus
 habeat rationem. nam oportere legem multò propensio-
 rem videri ad compensandam virtutem, quàm ad retaliandam cul-
 pam. Atq; vide, quàm hic tota erras via. Principò non ani-
 maduertis hoc tyrannicij facinus toto genere à reliquis dis-
 cedere, propterea quòd aliorum molitio cum priuato mo-
 lientis periculo modò coniuncta est, huius cum publico Reipub.
 discrimine copulata: ut temere moliri tyrannicidium mihi
 nihil aliud sit, quàm temeritate priuata rem omnium prode-
 re. Deinde lex nec in quouis crimine, nec qualemcunque co-
 natum in quæstionem venire sinit: verum in paucis dunta-
 xat, quæ vel propter insignem atrocitatem hoc odij mere-
 zur: vel eiusmodi sunt, ut prius exitium adferant, quàm cona-
 tus dent significationem: quod genus parricidium, venefi-
 cium, proditio. Postremò nò vides nihil esse simile, totaq; na-
 tura rationeq; discrepare, pœna legitimam irrogationem
 & honoris largitionem. Nam alterum quidem propriè le-
 gum munus, alterum quasi quædam de iure concessio, legisq;
 eandor (ut ita dixerim) quidam est. Hoc ita habere, sic de-
 mum intelliges, si reputes quàm multa sint quæ lex iubeat,
 addita pœna nò pareas: quàm multa item veteret, nisi obtem-
 perârîs, supplicium minitans: contrà vix vnum atque alterum
 esse, ad quæ præmio sollicitet. Quædam enim eiusmodi sunt,
 ut durum ac seruire videatur ad ea metu mali adigi: quo de
 genere

genere sunt, uxorem ducere, peram dare liberis. Hic lex ni-
 mirū urbanis ac peregrinis: tecū agit: patris, nō magistratus
 sumis habitum: pretio ad id inuitat, quod alioqui gratuitō te
 prestare decebat. Rursus alia tamen si id genus sunt, ut à quo-
 uis non improbo ciue prestari uelle oporteat, tamen & for-
 tiora uidentur, quàm à multis prestari queant: & periculi-
 losiora, quàm ut multi uel uisuscipere: nam inhumanum ui-
 detur, cuiquam uita sua contemptum imperare. Ad hæc igitur
 premio animar, quasiq; calcar addit uirtuti. Proinde non
 oportet hanc legum indulgentiam longius trahere, quàm ad
 quæ semel ipsa adstringit. Nec mirandū est si atētiōr, si uigi-
 lantior, si exactior est in proprio naturaliq; munere suo, quàm
 in eo in quo pro temporis ratione in alienas partes descendit.
 Huic ad stipulatur illud, quod nouis etiam criminibus exer-
 plum aut nouum noua lege solet institui, aut à simili lege me-
 tuō sumi. Neq; tamen idē fieri consueuit, si quis quid noui fe-
 cinoris cum laudē patravit, ut præmium à simili constitutio-
 ne decernatur. Nisi lex extet, quæ nimirum honorem sta-
 tuat eius facti: quod roget, uix habebit: quod postulet, haud
 quaquam. Cur enim legi necesse sit, passim ciuium suorum
 officium mercede redimere? quandoquidem ne sit im-
 punita improbitas, id publicitū: omnium refert: at probus
 esse nemo gratis potest. Quid autem est quod non uel gra-
 uis patriæ debeat ciuis? cui si uel animam impenderit, quid
 mirandum, si quod acceperas, id restituis? Vt supplicio dignus
 sis, nisi parenti pietatis officium persoluas: non præmium illi-
 cō tibi debeat, si persoluas: itidem si quid in leges commit-
 tas, nō potes effugere supplicium: at non statim illa tibi præ-
 mium debitu est tibi, si quid cū officio feceris. Nam si ciues om-
 nes sese in officio continerent, ne opus quidem esset ullis legi-
 bus quippe quæ non ad bonos mores comparata, sed malis è
 moribus

moribus natæ sunt (id quod verè vulgò dicitant) ac pharma-
 ci vice fungantur. Finge itaq; nullas esse leges, quemadmodò
 de aureo Saturni seculo fabulantur poëtæ, suo quæq; sponte
 fungi officio: an tu hic clamabis perire benefacta, quòd nul-
 la lex præmiù decernat? Vix lex non minatur nisi improbis, ita
 nõ pollicetur, optimis ciuibus. Quorsum enim opus promisso,
 quæ virtus absoluta abundè seipsa cõtenta sit? Proinde petere
 quòd illa nõ sit pollicita, profectò plus quàm impudentissimè
 est: improbè flagitare quòd ea candidè ciuilitèr q; promiserit,
 cuius est prohibitæ non satis spectatæ. Tu quid merueris, paulò
 post excutietur. Interim finge sanè præcipuam quandã utili-
 tatem attulisse, cui tamen ex lege præmium non debeatur:
 vtrum protinus clamitabis infrugiferum fuisse officium, ci-
 uilitatem in ius vocabis, plebem ingratam vociferabere, mini-
 tabere iudicibus nisi tibi mercedem ex animi tui sententia de-
 cernant: an potius ipsam virtutem abundè magnum sui
 præmium iudicabis: oblectabis te conscientia recti: hunc
 esse maximum fructum officij duces, quòd de alijs citra tuum
 emolumentum benemerendo, ad deorum benignitatem vi-
 dearis accedere? Nimirum hæc tibi futura sunt satis, si mo-
 dò ciuis sis optimus. Quòd si non contentus istis, aliud adhuc
 nescio quòd præmium desideres, certè maximo proximum
 est gloria: hoc tu iam propemodum tulisti. Quando metiris
 precio, volitare pro ora mortalium, celebrari, laudari, digi-
 tis notari mille, oculos omnium in te coniectos circumfer-
 re? Ista inquam vel maxima præmiij pars: nam pecunia sanè
 quàm exiguum momentum adfert. Tu conatus dumtaxat es:
 permagna portio, vel caput potius ipsum tuo deest facino-
 ri. At cum interim his rebus fruieris, dum non occiso tyran-
 no, tamen velui tyrannicida celebraris, quæso te, quantum
 pars abest à tuo præmio, quòd laturus eras etiam si tyrannum
 occidisses?

occidisses? Postremò isthuc ipsum præmium, penè dixerim,
 inuidendum mihi videtur, quòd iam tibi licuit toties Repu-
 blicæ tyrannicidium imputare, quòd in celebri iudicio, ti-
 bi contigit honestissimum præmium flagitare, & in tam
 frequenti theatro, spectante Republica, magnificam istam
 tuam tragædiam peragere. Mihi videtur, Iudices, beneficij
 tulisse gratiam, quisquis exprobrare beneficium potuit. Tu
 fortunæ, tu deorum munus imputas ciuitati, & sunt fortas-
 sis, qui tibi libertatem acceptam ferant: an hæc tanta præ-
 mia contemnis, quæ vel vero tyrannicidæ sufficere debue-
 rant, nisi lex maluisset præmio conatum ab effectu distin-
 guere? Quanquam nullum meherclè præmium magis con-
 gruit ei, qui tyrannum conatus sit occidere, nec occiderit,
 quàm ut illi contingat tyrannicidæ præmium sperare, nec
 ferre tamen. Hiccinè erat ille gradus, in quò nos tecum com-
 mōrari iubebas? Quanquam hoc nomine tuus conatus mi-
 nus promeretur præmium, quòd aliorum p̄posito fortuna
 modò defuit, tibi voluntas, ut ais. Effecisti quod voluisti: id
 quod erat necesse, nec fecisti, nec voluisti. Sed iam dudum
 alium gradum (ut video) circumspectas, in quem te recipias.
 nam in hoc quàm citra omnem præmij spem consistas, intel-
 ligis. Age sequemur te per omnia, & aliudè aliò fugitan-
 tem persequemur, nec vsquam sinemus consistere. Atqui
 non tantùm aggressus sum, inquis, verùm etiam occidi. nempe
 p̄ filium: atque id facinus in duo secas tyrannicidia, & quòd
 filium sustuleris plus quàm tyrannum; tum tyrannidis succ-
 essorem: & quòd parenti, necato filio, mortis causam mi-
 nistraris. De illo mox: nunc hoc, cuiusmodi sit, inspiciamus.
 Parentem ais abs te, iugulato filio, eadem occisum opera.
 negas enim referre qua via peremeris, modò sustuleris: imò
 splendidius isthuc videri vis, quòd tuo quidem ense, verùm

ipſus dextera ſu interemptus. Hæc tam honeſta, Iudices, oratio poſſit parum attentum fallere, præſertim hoc rem fucis illis ſuis & phaleris venditante, dum nobis ob oculos ponit validum illum florentemque iuuenem, ſic patri admatum, crebris vulneribus conſoſſum: parentem ſenem miſerum illi circumfuſum, eodem exanimatum enſe, ſanguinem vtriuſque inter ſe conſuſum. Iſta quidem dictu ſplendida, ſed quid ad tuam cauſam attinent? Nemo tam cæcus qui non videat, nemo tam effrons qui neget, ſpectaculum illud multo omnium iucundiſſimum extiſſe ciuitati, quum ſenem tyrannum iuueni videret incumbentem, exanimem exanimi: & in altero gauderet ſeſe leuatum malis præteritis, in altero futurorum metu. Hæc quum per ſe maxima, quum Reipublicæ ſint gratiſſima, quid attinet verbis exaggerare? Illud vnum in hoc iudicio vertitur, vtrum tibi acceptum ferri oporteat, quod pater ſine controuerſia tyrannus occiſus eſt, an fortunæ, ſuperumque dexteritati? Quod enim tuo gladio peremptus eſt, id verò quàm eſt futile, nihilque? Quid ſi tuo gladio ab eo qui eum vitendum ab te rogaret, tyrannus eſſet necatus, num tu protinus tyrannicide præmium petiitum venires? Lex occiſori pollicetur honorem: tu eum iugulaſti, de quo certè controuerſum eſſe poterat, tyranni nomine cenſenſus eſſet, necne: eum de quo nihil erat dubitationis, reliquiſti. Si prudens, prudens excidiſti à præmio: ſi metu, multo minus etiam cauſæ eſt poſtulandi muneris. Verum illud tute vehementer urgebas, vti prudens volensque reliquiſſe viderè. Sed quod tandem erat iſtud tuum conſilium, quum tibi ſic in manu eſſet, non toto metu liberare Rem publicam, ſed vltorem tui facinoris, & verum certumque tyrannum relinquere? Intelligebas (vt ais) omne negotium conſectum extincto iuvene, propterea quod modis omnibus futurum

futurum præscires, ut senex illicò sibimet eodem gladio ne-
 cem conscisceret. Videte, Iudices, in manifestissimo menda-
 cio qua rima conatur elabi: nisi diuinandi scientiam com-
 mencius fuisset, non poterat hinc explicare sese. siquidem hæc
 vel augur, vel haruspex, vel vates diceret, fortasse nonnullos
 inuenires qui ista prædicantii fidem essent habituri. Nunc
 quid impudentius, quid vanius, quid veri dissimilius, quam
 asseuerare id certum præscisse te, quod tale sit, ut quiuis as-
 lius exitus potius fuerit expectandus? An coniecturis es as-
 sequutus id euenturum quod euenit? At quid aliud effici con-
 iecturis poterat, nisi ut vel sperares, vel suspicarer? Porro in-
 re tam ancipiti, quæ dementia erat spem incertam sequi, dis-
 crimem certum negligere? Sed audiamus obsecro certas il-
 las coniecturas, quibus hic noster vates præsensu inopinatum
 omnibus exitum. Iam ætate fessus erat, inquis, iam viribus
 defectus, nec obtineri iam auiumabat posse tyrannidem a-
 depto filio. Tum indulgentius amabat, quam ut filio vellet
 esse superstes. Nonne sentis hæc adeò non esse naturæ rerum
 consentanea, ut iam omnibus videantur esse consuata; vel
 prius quam refellantur? Vtrum seni mentem ullam fuisse pu-
 tas, an non putas? Si non putas, fieri potuit ut illi tutum vi-
 deretur, quod neuiquam erat tutum: atque ita protinus toto
 falleris augurio. Sin putas sapuisse, quid erat quòd vsque
 adeò diffideret? Quasi verò tyrannis viribus duntaxat v-
 nius hominis, ac non multò magis ingenio, verusutia, callidi-
 tate, largitione, crudelitateque contineatur: quæ omnia si
 magis in senem, quam in adolescentem competunt, quid tu in
 diuersum torques augurium? An non illa ætas usu rerum cal-
 lentior est? an non alius dissimulat? an non cauet diligen-
 tius? an non prospicit oculatius? irascitur implacabilius? te-
 naciùs iniuriæ meminit? meliusque in longinquum consulit?

His solis rebus imperium tyrannicum administratur. In mi-
 litiis duce quantum est illud momentum, quod corporis
 vires afferunt? at in tyrannide profecto multo minus. Cur
 magis illum terretis, ademptus filius, quam extinctus satel-
 les qui ipsam audacior, quam arx superisset approbè muni-
 ta, superessent opes, arma, satellitum ingens agmen, tot in
 ciuitate factiosi potentisq; , qui non solum tyranni par-
 tes adiuuabant, verum etiam tyrannos agebant? quos equi-
 dem spero nunc nobis non esse metuetos (nolim enim in-
 fausta ominari) at ita tamen, ne nimium securè negligan-
 tur. Usque ad eone senem cruda viriditq; (quod omnes no-
 runt) senecta, callidum, animosum, ambitiosum, non solum
 tum, vna filij mori consternauit, vt rebus desperatis protia-
 nus è vita sibi migrandum duxerit: præsertim quum ille pa-
 tris dominatum nihilo reddiderit tuiorem, sed multo inui-
 ditiosorem, idq; ob libidinem, atque etatis insolentiam teme-
 ritatemque, adeo vt expedierit propemodum illi ad stabi-
 liendam tyrannidem filium è medio tolli? Fœnem quo pro-
 pius ad iusti regni speciem accesserit tyrannis, hoc minus
 est inuidiæ obnoxia, magisq; tuta. Iuuenis ille solum hoc au-
 gebat, quod maxime tyrannos solet euertere: verò illa ty-
 rannidis munimenta in callidi senis pectore erant collocata.
 Sed tenerius adamabat filium, quam vt defuncto pisset su-
 peresse. De matercula quapiam priuata loqueris, an de via
 ro sene, callido, crudeli, demique tyranno? Quid ego, Iu-
 dices, in eo sermone argumentis coarguendo sumam operam,
 quem ipsa natura, quem mos, quem communis omnium sen-
 sus repudiat? Quis vnquam istud audiuit, tyrannum vsque
 adeo pio in liberos fuisse animo, vt non dicam commori vo-
 luerit, sed conuiuere commodè quiuerit? Credite mihi, pri-
 uatorum isti sunt affectus: tyrannus neque quid natura, ne-
 que

que quid pietas, neque omnino quid sit officium, nouit. Exiit hæc omnia, simulatque tyrannum induit. Omnia commodis omnia metu, omnia necessitate metitur. Solos hos amat (si quos tamen ille amat, qui vel deos ipsos odit) quos aut metuit, & tollere nondum expedit, aut quorum opere ministerioq; ad fulciendum imperium indiget. Quod si vltos ille possit amare, similes cerè sui diligeret, impios, violentos, rapaces, scelestos: quando nihil ad conciliandam charitatem efficacius morū similitudine. Atqui ne improbi quidem illi chari sunt, nisi quatenus adiuuant: adeo ut præpositum vel peruersum potius quendam Stoicum tyrannus ex-primat. Neque enim quisquam tam Stoicus fuit, ut æquè vacaret omnibus affectibus, atq; tyrannus: hoc modo illos discernunt, quod Philosophus honesto metitur sua consilia, hic commodo. An ille vllum pietatis igniculum in quenquam mortalium sentire potuit, qui in patriam, vitæ parentem altericemque, qui in cœlites omnium bonorum auctores tam sit impius, ut illam crudelissima opprimat seruitute, horum phana despoliet, iura contemnat? Verum ut largiamur tibi nihil, si manusque te priuatos affectus in tyrannicum pectus, hoc est, ignem in flumen transferre: an tandem persuadebis illud, vsque adeo indulgenter illum adamasse filium, vsque adeo in eum omnes vitæ suæ spes, voluptates, opesque semel conuulisse, ut illo sublato ne minimam quidem vitæ causam sibi reliquam esse putaret? Repete, non dicam ex hac ciuitate, verum ex vniuerso mortalium genere: non ex hoc seculo, sed ab orbe condito, & ab ipso (si vis) Promethei simulachro: quotusquisque fuit pater, quotaquæque matercula, quæ ob liberorum necem sibi fatum accersuerit? Naturæ hic dolor, & quem nemo ferè non modeste ferat. Priuatis parentibus vel indulgentissimis, muliercularum intem-

peranissimis affectibus mediocris luctus sufficit: tyranni in filium charitati non nisi solam mortem satisfacturam esse, tu Lynceus praeuidebas? Age, hoc quoque tibi donamus, vicerit homo tyrannus priuatorum in liberos pietatem, vicerit indulgentia materculas omnes: qui tibi compertum esse potuit, vltro se dolor paternus inclinare, in rabiem, an in disperationem? Quod diligebat impotentius, hoc erat probabilius, ut senex natura ferus, ciuibus infensus, vel maxime vellei esse superstes: vel ob id denique, quod veterem illam iram, nunc filij nece acerrime exasperatam irritatamque Republica supplicij saturaret. Quod si aliis vita peritum fuisset, haec nimirum vna causa poterat illum in vita retinere. Quid autem senili animo vindictae cupidius? An nescis quam impotentes etas illa concipiat impetus, quo rapiatur astu, quo flagrare soleat incendio, si quando atroci insignique contumelia laceffatur? Quae verò potuit esse atrocior, quam filij caedes sic amati, ut tu quidem ais? Haec nimirum, quicquid in illo fuerit vnquam crudelitatis, quicquid saevitiae, quicquid immanitatis: si qua sanguinis suis si qua suppliciorum fames, denique si quid tyrannicum: id omne semel de integro poterat excitare, quasiq; renouare. Mitiora etiam animalia, datae orbitatis iniuria in rabiem solet agere: & tu in tyranno (quo nullum animal immitius) nihil tale metuentum esse certissimus augur existimasti, quod in tigribus videmus euenire? Quod si tibi vni compertum erat, tyranno sic in delicijs esse filium: quid igitur aliud tua fiebat opera, nisi ut sauisima illa tigris rapto catulo in rabiem versa, in miseram in hanc civitatem dilaniandam discerpendamque insiliret? Id si non euenit, magna dijs gratia, tibi magnum debetur malum: qui quantum ad te pertinet, tam diram beluam in nostra capita fortunásque immiseris. Elige
nunc

quæne utrum malis, an verum fateri, nihil fuisse tyranno cum nostris affectibus commune, an confingere sic adamasse, ut matricularum quoque vicerit delicias. Certè neutro modo tua constabit diuinatio: quæ nisi constiterit, non est quòd ad eius rei laudem aspiras, quæ fortunæ commoditate te imprudente euenierit. Postremò donemus & hoc tibi, ut præsciueris, & certum præsciueris: Deo videlicet quopiam te certiore faciente (nam alioqui fieri nequaquam potuit) permde est ac si non præscieris, quum præscientiæ tuæ fidem te gis facere non possis. Profer quibus prædixeris id euentuum quod euēnit: doce quis deorum quando isthuc tibi prænunciārit. Nihil habes quod dicas. Verum posteaquam rem feliciter euenisse videres, tum demum post factum vates esse cœpisti, quemadmodum vulgò tum fieri, tum dici consuevit, post euentum stultos etiam sapere: & quòd fortunæ beneficium verbis in te transmoueres, tragediam istam nobis comminisci cœpisti, causas reperisti, quibus præscisse vidēre. Sed dii boni, quàm non bonum Poētam te præstitisti, qui tam inconsistentia, tam cum natura pugnantia finxeris, scuisimum tyrannum ob pietatem erga filium, vltro vitam fugisse: ob vnius capitis necem tutum sibi non putasse in vita commorari, quum omnia superessent, quibus tyrannis & paratur, & obtinetur, sublato eo in quo omne tyrannidis præsidium collocārat, repente rebus suis diffusum ad inferos abiisse. Age, mitto nunc argumenta. hæc omnia vera, non ficta credemus esse, tamen si ne fucum quidem vltum habent veri: si mihi ex omni hominum memoria, vel vnum tyrannum potes nominare, qui liberos suos sic adamārit, ut non spadones ac pallacas longè prætulerit: qui sic illis indulserit, ut non suspectos haberet obseruaretq;: qui sic illi sit fidus, ut non in barbaris quibusdam laironibus ac ser-

uis stigmaticis plus quam in illis fiducia posuerit. Ego tibi permultos referre possim, qui filios sic oderint, ut viuos esse pati non possent: adeo metuerint, ut ne cibum quidem vna capere velient: adeo diffiderent, ut tum demum se viuos esse putarent, si quis illos e medio submouisset. Nullus inuiliior tyranni satelles, quam filius. Ex extrema barbarie condus etiuos maualt ille sicarios, fugitiuos, homicidas, sacrilegos: his vitam suam maualt committere, qui sua patria frui non possint, & alienam euertere gaudeant, qui barbaricis feris nisi viribus antecellant, & Gigantes illos impios referant: qui propter animi cupiditatem non difficile ad quidiuis periculi suscipiendum perducuntur, & propter ingenij feritas tem a nullo facinore abhorrent. Hi sunt idonei tyrannorum ministri: hi fiducia, munimentum praesidiumque tyrannidie multo tutissimum: hos si quis ademerit, causam videatur dedisse, cur rebus tyrannus diffidat. Nam filius qua tandem ratione dominatum sustinebat? Aetate? at vtilior aetas grandior. Robore? vnus erat. Prudentia? magis sapit senectia. Custodijs, quas obtinebat? at si aduersus patrem obtinebat, mors illius seni etiam optanda. Si patris nomine, quid nisi vnus satelles ademptus erat? Nam custodie quo deficerent, nisi ad eum cui alebantur? Tutior igitur erat futurus tyrannus amoto filio. Res enim tyranno suspecta, filius vios lentus & insolens, propterea quod reliqui illi Barbari solo lucro conueniunt sunt: filius illud praemium spectat, tyrannidie successione. Nec vllus pietati locus, vbi mentem possidet dira regnandi libido. Ibi contemptis naturae legibus & filium horret pater, & patris interitum optat filius. Sed diuinitatis iam dudum nescio quid: mane, praesens. nihil in expugnatum omittam. vrges. Nisi praeter modum adamauit filium, nisi diffusus est, cur sibi mortem consciuit? Isthuc verò meo

ritō demirandum : quippe quod præter omnium, ac tuame-
 tiam spem euēnit. Verūm ego nihil ad me pertinere puto, ut
 tibi rationem reddam, quid illi dīj in mentem immiserint
 ut sibi vim afferret : hoc tantūm euincere sat est, te nullis
 coniecturis hunc exitum certō præscire potuisse, quantum-
 libet amārit filium : tamesi causa non admodū obscura.
 Iam deorum si qui fuerunt huic insensi Resipub. iras diuturna
 nostra calamitas satiauerat. Iam propitios nostra vo-
 ta, nostra sacra commouerat : aderat illud fatale tempus,
 quum impius ille senex dīs atque hominibus dignas admissor-
 rum pœnas daturus erat. Iam aderant vltiœes Erinnyes, a-
 derant Furia facibus & hydris omnibus armata : hæ illi
 mentem ademerunt, hæ vanam formidinem incusserunt, hæ
 attonitum ad spontaneam sui cædem impulerunt. Nihil mi-
 nus arbitrabatur quā fugisse qui filium peremerat, quā
 vna cæde contentum fore, quæ quidem vna in re iure potes
 gloriari, quōd tyrannum vehementer sefelleris. Virum esse
 putabat, qui hoc facinus peregisset. Credebat esse talem,
 quales audierat esse solere tyrannus, qui magno suæ vitæ con-
 temptu tyranni caput impeterent : qui non adorirentur faci-
 nus, nisi ratione probè perspecta, quæ possent perficere. Hanc
 suspitionem Pan ille, aut si quis alius est Deus, nouis terri-
 culis exaggitabat. Arbitrabatur instare sibi carnificem, sens-
 adesse necessitatem illam fatalem, quæ nemini nocens
 tum vitare licuit. Itaque quod huius orbis pietati, quod deos
 in bonitati debetur, cur tu id phaleratis dictis in te trans-
 ferre conaris? Vbi discrimen erat subeundum, tibi fugitabas:
 nunc vbi res præter spem pulchrè cecidit, tutumq; putas, for-
 tunæ laudem in te deriuas. Sed finge diuersum exitum suis-
 se consequutum, pone tyrannum ira percitum, passim ciues
 ad exquisita supplicia rapere, pro scribere, iugulare, in exilium

agere, possessionibus exuere: quid hic dices? Non fines, opinor, eorum malorum causam in te tanquam in auctorem referri, & fortunæ argumento culpam deprecaberis. Negabis tibi imputandum esse, si quid fortuito præter propositum euenerit. At nunc nõne iniurium est, quod boni, fortunæ commoditate præter spem euēnit, id totum in te velut auctorem velle traducere? Etenim te nihil expectasse minus, quæmid quod euēnit, vel ipsa res clamat. Si hoc animo condescendisses arcem, ut filium non patrem occideres, credi poterat te talem quandam spem animo concepisse: nunc casta nescio an metu potius, in iuuenem incidisti: & tum denique diuina ista mens & futurorum præsaga, sed quæ non nisi post euentum sua prodat oracula, te corripuit. Quum esset fugiendum, ibi demum Iudices, in te tam tumultuosa, secum velut ocio susconsultare cœpit, vtrum senem sua dextra dignum existimaret: ibi demum præuidere cœpit, fore ut patet ipse sibi manus afferret. Et quò commentum tam impudens, Iudices, efficiat paulò probabilius: quæ nec vidit, nec videre potuit, ea perinde descripsit, nimirum ut iactat poëta, quasi spectator adstiterit, quid in mentem venerit tyranno, quid dixerit, quid fecerit, quomodo ferrum strinxerit. Eiusdem profecto impudentiæ, fingere præcisse se quod esset euentu consequiturum: & quod non videris, id ita narrare quasi videris. Quanto melius tuo commento, id est, fabulæ suæ fides constitisset, si ita finxisses: te quum perempto iuvene, stricto gladio ad senem ire destinasses, repente à tergo affuisse. Palladem illam Americam, & iam euntem capillis reuocasse te: venisse, ne tam luculentum facinus senili cæde obscurares: sese circa tuam operam curaturam, ut ille suapte manu, sed quo gladio peremptus, gloriæ tuæ nihil tenebrarum offunderet, sed multum etiam adderet lucis: dehinc abditum te per-

rimam,

Vimam contemplatum, vel (quod est te dignius) repente
 deam seplisse te nebula, ut tyrannicæ necis tutus & ociosus
 spectatur assisteres: nec prius illinc discesse, quam ne-
 gocium omne confectum vidisses. Hæc si confinxisses, pau-
 lō minus malum poetam te præstitisses. Sed ocium, opinor,
 non suppetebat ad omnes fabulæ parteis commodè tractan-
 das, videlicet lucri cupiditate te proinus ad præmium postu-
 landum rapiente. Nunc vel ipsa te prodit inconstantia, sig-
 mentiꝫ coarguit. In arcem ascendisti, quò tyrannum occi-
 deres: neque tum præuidebas, quod sole ipso clarius videri
 vis. In medio negotio subito nescio quis Deus oculos tibi re-
 stituit, ut videres futurum id quod accidit. Porro si veris
 fidem facere voluisses, narrare debueras quemadmodum no-
 cturnus explorator furtim arcem conscenderis, in ædes clan-
 culum irrepseris, fortè fortuna obuiò nemine, non dicam ut
 tolleres aliquid, sed ut experireris si quod tuò facinus pos-
 ses designare: hæc molienti, commodum fauisse fortunam.
 itaque quum adolescentem solū atque incustoditum offen-
 distes (ut est ea nimirum ætas securior periculique minus cog-
 gitans: præterea diuurna tyrannis iam magnam metus par-
 tē exuerat:) tum haud scio (ut mores illius erant) mul-
 to vino sepultum, atque immodicā libidine defessum, forti-
 ter iugulasse scilicet, & somnum illi cum morte, id est, ger-
 manum (ut ait Homerus) cum germano coniunxisse: de-
 inde ubi iam cardines procul stridere cœpissent, exaudito vi-
 delicet morientis gemitu, ibi te metu exanimatum ita fugisse,
 ut non vacārit gladium è vulnere tollere, quem nec parrici-
 dæ, nec sicarij solent relinquere, ne deprehendantur. Interea
 domi latuisse te, iam dudum de fuga cogitantem, & longin-
 quas aliquas semotaꝫ mundi latebras animo circumspectan-
 tem, in quibus abditus posses irritati patris scuitiam fallere.

Iamꝫ

Iamq; te ad spontaneum exilium accincto, repente in vulgus exiisse famam, liberam esse civitatem, tyrannum vna cum filio iugulatum, reliquos metu fugisse, auctorem ignorari fas minoris ibi repente ad novam tuæ fabule catastrophæ immutasse te animum: & qui prius de salute fueras sollicitus, protinus ad præmij spem arrectum fuisse, lucricæ aviditate, priusquam tibi satis esset excogitata ratio, qua totam huius inopinati euentus laudem in te traduceres, profilisse in medium, id quod vidimus, clamitasse tuum illum esse ensẽ, tuum facinus, non vnum præmium tuæ virtutis fore satis. Hæc nemo non credidisset: sunt enim rerum naturæ consentanea, vsu comprobata, omnium opinione recepta. At tu dum sedulo quidem, sed tamen parum ex arte, tuam nobis præscientiam videris persuadere, quàm multa commiscearis, non dicam tota facie à vero distantia, verum etiam cum sensu communi, cum more, cum natura penitus pugnantia? primum tyrannum tam maternè filium adamasse, vt sine eo viuere noluerit: sic ob vnius mortem metu fuisse consternatum, vt in vita manere non sit ausus: sic illi toto pectore fissum, vt ipse nullas circum se custodias haberet: adeo frateli animi fuisse, vt tam chari pignoris truculenta cæde non potuerit ad vltionem inflammari: tam inualidum, vt tua dextra fuerit indignus: tam inermem, vt ni tu illi gladium reliquisses tuum, defuturum fuisset quo se iugulet. Non vides quàm non competat tam insignis in tyrannum pietas, tam secura in eam ætatem fiducia, tantus metus in hominem, excepto filio, reliquis omnibus præsidij munitum, tanta consternatio in hominem tot periculis exercitatisimum, tanta imbecillitas in iratum? Quid igitur erat cur tu senem illum tantopere contempseris, vt indignum habueris qui tua ista magnifica dextra iugularetur? Tunc indignum iudica-

bas quem occideres, quum cum Republica non putârît indi-
 gnum quem formidaret, quem maximo suo cum dolore fer-
 ret? Non talem illum, Iudices, non talem sensimus, ut cuius
 quam contemnendus videri debuerit. Neque tu eum vnquam
 contempsisti: nisi forè contemnere est, miserè formidare.
 Sciebas arcem armis refertam, sciebas superesse satellites,
 quorum vel vnus (si seni vires deerant) sufficiebat iugulan-
 do tibi. Non ignorabas (id quod nemo nostrum nescit) quan-
 tum virium illi partim exercitatio, partim ingenij feruas e-
 tiam in illa senecta reliquerat. Tum non te fugiebat, frigi-
 dum illud senium sic interdum aeri dolore inflammari, ut iu-
 uenibus etiam validissimis sapenumberò fuerit intolerandum,
 si quando solitum illud robur quod ætatis gelu velut obiora
 puerat, magno aliquo animi motu recanduit. Quis autem
 tam inualidus est, ut non illi pudor, ira, dolor ingens vires
 suppeditet? Hoc erat videlicet cur tu filium quam patrem
 malueris decidere, quod illum inopinantem, inermem, dor-
 mientem fortuna obiecit. Cum hoc pugnandum erat, ar-
 mato, vallato, irato denique. Hoc erat cur gladium relin-
 queres, ratus ne tantisper quidem morârî tutum, dum reci-
 peres, metuens videlicet ne tantillum sarcinæ te redderet in-
 fugatardiorem. Reliquisti inuitus, quod tyranno prodi pos-
 ses: sed prodi maluisti, quam deprehendi. Neque ego nunc
 formidinem tuam accuso, imò miror magis quod pedibus
 consistere, quod fugere potueris, quum audires moueri ty-
 rannicam familiam, stridere arma: intelligeres tibi non cum
 puero, sed cum vigilantibus viris, accinctis, armatis, sobrijs,
 irritatis, denique cum rabioso patre dimicandum esse: non
 quod illum osque adeò filij mors commoueret, sed quod ar-
 bitraretur, & haud scio an verè, se peritum fuisse, dexteram
 quam errasse tantum in filio. Inunc & spera, non dicam hos
 Iudices,

Judices, viros omnium perspicientissimos, sed vel è media plebe quenquam esse tam mucosis naribus, cui non suboleat, imò qui non planè odoretur, præsentiatq; totam hanc fabulam abs te confictam. Et quod poëta solent, quum hærent in explicando iragœdiæ argumento, hanc veluti deam diuinationem arte quadam induxisti, quò præsentionem tuam Iudicibus probares, sine qua videbas præmium obtineri non posse. Sed occasione, inquit, ministravi paternæ mortis, qui gladium, quo se feriret, reliquerim: atque id solùm non modo satis esse putat ad petendum præmium, verùm etiam meritum esse vt ipse ensis inter arma deorum consecretur, dominus pro Deo præsentì colatur. O hominem suauem, si has spes verè concepit: impudentem, si quum non speret, postulat. Itane tyranno gladius erat defuurus, nisi tuum illum reliquisses? Tu in arcem arma, hoc est, in syluam ligna portanda puisti? Nisi fortè tuum illud ferrum magicis precaminibus erat imbutum, vt vltro ad mortis adegerit necessitatem. An verò nihil referre putas, quam præbeas occasionem, quomodo, quo animo? Primum, gladium reliquisti, quo nihil minus deest tyranno: nunquam ferrum abest, non in cubili, non in trélinio, non in sacris. Reliquisti metu trepidus. Tua quidem in re illud interim demiror, qua fronte eù gladiu tuum ausis appellare, quem habueris pro derelicto. Metu, inquit, exanimatus reliquisti, quem postea recepiu optabas. Reliquisti rem ancipitem. Quid si tyrannus illum eundem ensen in ciuium iugulos destrinxisset? quid si eodem lectos aliquot ex huius vrbiâ iuuentute adolescentes filio suo inferias maclasset? Si tyrannum occidisti, quia tuo occisus est gladio, & horum omnium indigna cædes ad te pertinebit: quippe cuius ense peracta est. Id si non euënit, nihil ad te pertinet, nam anceps occasio quam in partem cadat, id dicit in manu est, si bene verterit, nihil grã

etiā debetur ei qui dedit imprudens: sin male, temeritas im-
 putatur. Neque enim culpa vacat, qui periculosam ministrat
 occasionem: quæ si feliciter, mirentur omnes: sin infeliciter,
 merito accidisse dicant. At quantum probabilius erat, futu-
 rum ut tyrānus tuo ense alios in usus abuteretur? Scio me, Iti-
 dices, hæc pluribus refellere verbis, quam necesse videatur,
 quippe tam friuola: verum id mihi propositum est, nullum il-
 lius argumentum non excussum, non exagitatam, non reui-
 elum prætermittere. Quare quaeso ne pigeat, ita ut antehæc
 fecistis, patienter atq; attentè cognoscere, dum hunc ab gra-
 du firmissimo deijcio. Hic sibi vehementer fidebat, hunc
 acriter urgebat locum. Negebat vitari posse, quin præmium
 deberetur, quòd patri necis causam ministrasset, si non relicto
 gladio (nam hoc opinor argumentum iam habet pro derelin-
 cto) certè necato filio. Nam ita in legibus disertum aiebat,
 nihil interesse virum manu sua quis occidat, an mortis cau-
 sam præbeat. Addebat, æquum esse, ut quum in maleficijs
 causam datam imputarent leges ad supplicium, multò magis
 idem obseruaret in beneficijs ad præmium. Hæc aiebat me-
 minisse sese, in legibus esse disputata: illud addens Thra-
 sonicum, nisi sibi diuurna seruitus, legum memoriam ob-
 literasset. Non tu legum oblitus propter diuinam desue-
 tudinem, sed nunquam quid sibi velint leges, inquisisse vi-
 deris. Bis enim hæc erras, qui neque causæ data rationem,
 neque dantis animum discernas, id quod legibus traditum
 est: nec animaduertis longè diuersam esse rationem male-
 ficij & beneficij imputandi. Quid ais: noue iuris interpret?
 Itane satis esse iudicas vel ad pœnam vel ad præmium,
 qualemcunque quomodocunque causam dedisse? Nihil is-
 giur refert, Hector an Aiace[m] occiderit manu, an gla-
 dium illum dederit quo se postea confodit? Atqui hanc
 laudem

laudem nunquam ille sibi vendicasset: tamen si probabile videri poterat, in eum usum hosti ab hoste datum fuisse ferrum. Quin ergo fabros et arios omnes vel ad penam vocamus, vel ad primum, quoties armis in eorum officina perfectis aut iugulantur ciues, aut feruantur? Postremò qui hoc quod tu petis primum, non ensis istius tui opifex petiè potius? Tyrannus gladium erat habiturus, te non porrigentem porrigere non poterat, nisi huius industria tibi ministrasset. Age, si telo inter venandum temerè misso forte tyrannum vicinum interfecisses, clamares tibi tyrannicidæ deberi primum: an potius nihil tibi deberetur laudis, quòd imprudens & inscius iaculum torisisses? Imò in ius potius vocandus esses, qui misisti teli temeritate ciuem (quod in te fuit) occideris. Nam quòd in tyrannum incidit, id nihil ad te. Quid si caupo vinum lene ac suauè, quale Polyphemo dedidit Ulysses, tyranno vendidisses, atque ille eius dulcedine captus, auidius sese ingurgitasset, eaq; re concepta febris decessisset, auderèsne caupo vini, titulo tyrannicidæ primum flagitare? At quis non te cum tua flagitatione ut temulentum vinoq; madidum exploderet? Cæterum quanto frigidiorè titulo nunc idem postulas? Vt cunq; coniecturis præcipi poterat: ut atas vinosà tam illicibili vino auidius intemperantiusq; frueretur, crapulam consequeretur morbus, præsertim in senè: morbum mors: vulgò hæc eueniunt. Tu eam tyranno mortis causam dedisti, cuius nullum extat in hominum memoria exemplum. Quis enim antehac ob filij necem sibi manus inuulit? Accedam propius. Finge te tyranni coquum esse, probè callere palatum domini: medicos interdicerè cibum, quo tamen ille oppidò quàm lubens vescatur: interminari morbum capitalem, ut temperet: id te non fugere eum cibum tu arte tua, cupedijsq; & condimentis magis ac magis

magis illecebrosum reddis, consequitur edentem morbus quem prædixerant medici, emoritur tyrannus, liberatur ciuitas. Hic cine coquus è culina in forum profiliens, & adhuc iure madens, fuligine niger, tyrannicida præmium postulabis? mortarium, tonsillum, & ollas ostentabis, arma scilicet quibus tyrannidem expugnaris? Non eris (opinor) tam impudens in ea causa, qua tamen ista tua multò est absurdior. Nam illi voluntas occidendi non defuit, probabilem præbuit causam. Tu nec in hoc iugulasti filium, quò pater vltò vitam relinqueret: & causam dedisti ad quiduis potius quàm ad istud idoneam. Accipe exemplum tuo similis, quàm ouum sit ouo (quod aiunt) simile. Quid si tyranni amicam, quam ille miserè ac perditè deperisset, occidisses: eadè cognita re tyrannus sibi vitam abrumperet, auderes ad præmii aspirare? auderes dicere, te certum præcisse, fore ut tyrannus spontè fugeret è vita? Certè quamquam plures amicas extinctas sequui sunt quàm filios: nemo tamen tibi crederet, nemo tibi præmium decerneret: tuum factum periculosum & anceps dicerent: omnes fortuna gratias haberent, cuius commoditate res ea feliciter cecidisset. Tibi abundè magnum præmium existimarent, si commissi venia donatus discederes. Primum igitur diuersam impuandi malefici, & ascribendi beneficij rationem conueniet distinguere, deinde causæ aequalitatem, postremò animum: atque ita demum liquebit quid tibi lex debeat. Nam quòd aiebas legem prolixiorè esse oportere ad reddendum præmium, quàm ad infligendam pœnam: id in priuilegijs, quæ in exemplum non vocantur, fortasse locum habet: in iure communi longè secus est. Siquidem (viti superiùs demonstrauimus) nulli nocenti lex non minatur pœnam: paucis beneficijs præmium ostendit. Tum in maleficijs etiam conatum simplicem

supplicio prosequitur, in beneficiis semper exitum requirit
 Nec mirum, nec iniquum, si lex est diligentior in eo negotio
 ad quod unum est nata atque instituta, quam in eo in quo
 temporis ratione tanquam alienas sibi sumit partes. Ergo
 in utroque communiter spectat, ut causa sit idonea: deinde
 ut animus adsit, non tantum casus. Hoc rursus interest,
 quod in beneficiis nec causa idonea, nec animus idoneus sa-
 tisfacit legi, nisi his accesserit eventus item idoneus. In ma-
 lefactis si quid nocendi animo tentes, non expenditur nec e-
 uentus, nec causa: sed ex animo factum tuum lex metitur.
 Sic enim iudicat, tibi nihil ad scelus defuisse præter foru-
 nam: quæ te subleuari, quod tandem ius sit? In euentu si-
 mul & causam datam, & animum expendit. Si animum vi-
 tiosum comperit, nihil moratur causam, quam sit idonea: &
 putat animum & euentum ad pœnam commerendam suffi-
 cere. Sin animo simplici data est causa mali idonea, & non
 consequitur euentus: lex quasi comminet ad id, & non pu-
 tat ad suam cognitionem magnopere pertinere. Sin euen-
 tus est consequutus, etiamsi de animi vitio doceri non potest,
 tamen temeritatis & negligentiae nomine pœnam irrogat,
 partim propter suspectam dantis voluntatem, partim ut hæc
 latebra peccantibus eripiat, Imprudens feci: discantq; ho-
 mines vel suo periculo cauere, quod alieno faciant periculo.
 Ergo qui prudens & sciens, certam atque euidentem noxæ
 causam dederit: eum perinde lex censet, quasi facinus ma-
 nu peregerit: veluti si quis hostem opibus copysq; iuuerit,
 perinde est ac si ipsius arma contra ferat. Siquidem id sup-
 peditauit, sine quo bellum geri non poterat. Aut si quis ini-
 micum suum per dolum nauigio solutuli imponendum curet,
 ut naufragio intreat: aut in conclaue pensili restudine in-
 ducat, ut ruina opprimatur: aut iuxta lectulum ægroti, loco
 pharmaci

pharmaci venenum ponat, futurum sperans ut eo hausto pe-
 reat, tamen si non bibit ægrotus: tamen beneficij postulari
 potest qui posuit, propter vitiosam animi voluntatem. Nam
 vehementer erat probabile id euenturum, quod ille molie-
 batur. Huic si detrahas nocendi voluntatem, nihil illi cum
 lege rei futurum est. Si detracta nocendi voluntate, ap-
 ponas euentum: non effugiet temeritatis crimen, nisi illam
 inculpata ignorantia absoluerit. Porro si in loco non ad id
 destinato, puta in via publica, aut in fundo alieno, arcu te-
 met exerceas: lex tecum non agit, nisi si quem occideris, aut
 vulneraris, aut si cui damnum dederis. Ceterum quod fac-
 cis, tuo facis periculo. Quod si quid horum consequutum
 est, cum lege tibi res est. Neque tibi tua patrociniabitur im-
 prudentia: quippe quæ culpa temeritatis non vacet. Siqui-
 dem in te fuerat præcauere, quod probabiliter poterat præ-
 timeri. Vides quanto discrimine disita sint, inter quæ tu ni-
 hil interesse dicebas? Primum non statim imputatur ad præ-
 mium, quod ad penam: idque non à malignitate legum la-
 toris, sed partim ex ipsarum natura proficiscitur, partim à
 legum officio. Deinde discernitur animus: causa data
 diiudicatur: spectatur euentus. Age nunc, si libet, tuam
 causam, qua tuum facinus æstimari vis, expendamus. Fins-
 ge te certam ineuitabilem mortis causam tyranno dedisse,
 sed imprudentem: nulla tibi sit præmij petitio. Quis enim in-
 sciens benemereri dicitur? Fortibus viris præmia dantur,
 non fortunatis tantum. Nam euicimus iam dudum, opinor,
 ne posthac affirmes te in hoc iugulasse filium, ut pater sibi
 necem conscisceret, quod euenturum ne vates quidem quis-
 quam præscire poterat, tu nec suspicari: imò posteaquam
 rem plenam discriminis, fortunæ arbitrio commisisti, quia
 bene successit, hoc nomine lex te non postulat: at idem si

malè euenisset, temeritatis pœnas eras debiturus. Nequè enim tibi succurreret inculpata ignorantia. Quid enim a-
 què formidandum erat, quàm ne tyrannus simulatque occi-
 so filio se peti insidij persensisset, omnia tyrannidis mala in
 nos conduplicaret? Iam ut de animo res tibi constet, cau-
 sam dedisti non solum non idoneam, verumetiam periculo-
 sissimam Reipub. Vni hoc tibi argumento euidentissimo
 demonstrari? Finge te quempiam è ciuibus vitio occidisse:
 tum extincti patrem id facere, quod modò fecit tyrannus:
 virum tu duplici cœlis crimine teneberis, an simplici? Sim-
 plici opinor. At vxor & mariti mortem imputabit, qui nec
 cato filio, seni causam mortis dederis atque his fermè tuis ar-
 gumentis vteret: Indulgentissimè filium adamabat, in il-
 lum omnem familiæ curam reclinauerat, illo se oblectabat.
 Atque hæc de priuato sene cum fide dicit, quæ tu de tyranno
 nimis durè (ne dicam ridiculè) dicebas. Addet ea te scisse,
 præuidisse futurum ut ille vitam fugeret orbatu filio, in quò
 vno omnia vitæ oblectamenta collocârat. non tibi defuisse
 iugulandi senis voluntatem, sed hoc tantum egisse, ut misè-
 rabilius sua dextra perimeretur, ut odium tuum plenius misè-
 ri patris malis exarueres. Ideo iuuenem necasse, in hunc v-
 sum gladium in vulnere reliquisse. Vides quantò sumi hæc
 probabiliora in hoc, quàm in tuo negotio: & tamen nega-
 bis paternam necem ad te pertinere, atque animi suspicionem
 causæ qualitate purgabis. Negabis causam idoneam fuisse
 cur ille sibi met minus adferret. Te nec præscire nec timere
 potuisse id quod sit consequutum: quodd rarum extet exem-
 plum patris ob filij necem spontè fugientis è vita. Alioqui
 futurū fuisse, ut & mater sibi fatum accerferet: quippe quam
 impotentius amare sit consentaneum, ac minus aduersum
 dolorem animi viribus valere. Hæc non dubitares tibi pro-
 futura

futura ad alterum crimen depellendum, & prodesse dubio procul. Atqui quod in maleficijs valet, ne quid imputetur: id multo magis in hac causa valet, ne quid acceptum feratur. Ibi te liberaret à voluntatis suspitione, quòd causas parum idoneas dederis: hic ex causis multo minus idoneis propter personam tyranni, videri vis non modò quod euènit, fuisse suspicatus, verumetiam certum præcisse. Ibi temeritatis postulari non poterat, propterea quòd tamen si vitio abs te data est causa, tamen idonea non sit ad id quod euènit: imò ipsi tota res imputabitur, & legibus pœnas dabit, sepultura prohibitus, quòd ciuitati citra causam idoneam ciuem vnum ademerit. Tibi non nisi vnus filij mors imputabitur, etiamsi mater quoque, & filia, & sorores, & tota tribus huius necem fuerit imitata. Hic poterat, nisi feliciter euensset: quippe vbi summum Reip. periculum & verteretur, & præuerti probabiliter posset. Venio nunc ad quartum illud præsidium, iudices, quod iste tutissimum, ac penè inexpugnabile iudicabat: vnde ego illum ita deturbabo, vt non solum sit non habiturus quo tyrannicidij & huius laudis arcem obtineat: verum vix etiam latebram inuenturus, vbi temeritatis ac maleficij pœnam effugiat: quò nimirum intelligat, quàm non inimicè, non curiosè (vt aiebat) secum agam: vt quum possim in crimen ac pœnam vocare, sat habeam ab honore non pro merito secludere, Ait sibi deberi præmium vel hoc vno nomine, quòd iuuenem occiderit iam plus quàm tyrannum, tum tyrannidis paratum heredem, etiam si hunc euentum dij non dedissent, vt senex ipse vitam abrumperet. O deploratam impudentiam. Tu tibi præmium peteres, si tyrannum suæ furia non essent vltæ? Dij quiduis potius dederint, quàm isthuc quod tu fingis. Sed tamen fingamus interim orationem, quandoquidem id tuò licet: tamen si ad

solam mentionem inhorrescit animus. Tunc inquam, ob-
 ciso filio, relicto sene diuo, tyrannicida praeuium peteres?
 An potius nec ipse superesses, qui possis petere: nec esse
 Resp. quae dare posses? Nam tu aut exquisitis supplicijs ex-
 animarèris, aut in extremis Orcadis exul delio sceres: nos
 pro tyranno iam immanissimum carnificem pateremur: ex-
 tuum caput, vbicunque terrarum latitares, diris impre-
 tionibus deuoueremus, qui nos tua incogitantia, vel praeci-
 pium magis lucri cupiditate in tantam malorum tempesta-
 tem coniecisses. Sed re filius erat tyrannus, inquis: patrem
 praeter mane nomen nihil erat reliquum. Quid ego audio?
 duos igitur haec ciuitas tyrannos aiebat? Nam de patre ne-
 mo vnquam dubitauit, qui tyranni vocabulum mereretur.
 Quando autem antehac vnquam fando auditum est, duos
 vna in ciuitate sedisse tyrannos? id quod magis etiam natu-
 ra repudiat, quam eodem in corpore gemina capita. In vsdem
 aluearibus duo se reges pariter non ferunt. In armentis tau-
 rus tauro cedere cogitur. In vsdem lustris non conuenit duo-
 bus inter se leonibus: & tyrannus (quo nullum animal effera-
 rius parem in eadem vrbe patitur? Non vides necessariò fie-
 ri, vt è duobus aut alter alterum oppugnet, aut alter alteri ce-
 dat? Virum tu fuisse maius, in patre, an in filio? Si iuuenis
 aduersus senem obmebat tyrannidem, quid à Rep. praeuium
 postulas? Tyranni partes adiuiuisti, non Reip. Sm patri ces-
 sit: quid tandem illum vocare potes, nisi tyranni nel pafes-
 etum, aut satellitem? Quandoquidem seniori tyrannicà ap-
 pellationem ne tu quidem audes deirahere. Verùm vt quoquo
 modo tyrannidem omnem in adolescentem oratione deriuas-
 res, quàm multa tu quidem non ex re, sed pro cause tuae com-
 moditate comminisceris? Caterùm quàm in his confingen-
 dis decori quod in personis situm est, nullam habuisti ratio-

nem? Si enim (ut memini) inducebas in fabulam senem
 iam ætate mitem, & qui omnem tyrannidis accerbitatem ob
 senectam exuisset: non secus atque mala, quæ natura acer-
 ba, tempore mitescunt, & in alium abeunt succum, porro iu-
 uenem ferocem illo incolumi gerentem tyrannidem, iamque
 patri viuo succedentem. Priuatus paterfamiliâs non fert fi-
 lium se viuo successorem: & tu vis isthuc credi in tyranno?
 Illi non sunt ullum è liberis rem domesticam ex animi sui li-
 bidine moderari: & tyrannus sese veluti abdicans imperio,
 negocium omne in adolescentem reiserat? Non dubito quin
 & ipse videris quàm dura sint ista, & quàm à communi sensu
 fu abhorrentia. Verùm quid faceres? nisi tales personas
 induxisses, exitum inuenere tragædia tua non poterat?
 Quæso te, an vnquam auditum est tyrannum ætate mitesce-
 re? Quando tu desines, ea quæ sunt priuatorum, quæ bo-
 norum principum, tyrannus tribuere? Vi eodem igni cera
 molefcit, limus durefcit: ita ætate plerique redduntur mi-
 tiores ac temperationes, tyrannus magis exasperatur. Vt
 tempus nonnullis pomis amaritudinem adimit, vt vinis non-
 nullis acorem conciliat: itidem tyrannus non adimit saui-
 tiam ætas, sed exaggerat. Ves ipsissimam tyrannici ingenij
 tibi demonstram imaginem? Spinam cogita, quæ quò ma-
 gis senscit, eò pungit acrius. Echino: cogita, qui quò plus
 habent ætatis, hoc testa sunt asperiore. Vulgaribus ingenijs
 fortasse nonnulla vitia senecta vel detrahit, vel cerèe miti-
 gat, etiam si plura irritat, nonnulla parit: ac tyrannorum mè-
 tibus ad scelus, ad crudelitatem natis, scelere & immamita-
 te imbutis atque educatis, præter vitiorum omnium incre-
 mentum adferre senecta quid potest? Nisi forè libidinem
 adimit. Quanquam ista tyrannidis quantula tandem est por-
 tio? Sed esto fuerit sanè propter ætatem ad voluptatés

Segnior, verum erat fastidiosior: unde sit, ut imbecillior sit ad
 eorum, ad raptum audior. Fortasse pauciores huic execa-
 bantur ephēbi, sed insigniores. Pauciores producebantur
 virgines, sed exquisitiores. Quis non autem & plures, vide-
 licet quò senile fastidium optione & varietate vinceret? Hoc
 ita esse, quot ego tibi testes citare possem, qui quò nobilio-
 res sunt, quò fortuna praestantiores habent liberos, hoc mag-
 gis eis à flagitiosissimi senis cupiditate metuebant. An tu pu-
 tas unà cum viribus senescere libidinem? Multò secus ha-
 bet: imò quantum aetas improborum hominum facultati de-
 trahit, tantum adijcitur cupiditati. Quamquam tyrannicum a-
 nimium his in rebus non tam voluptatis usus capit, quam no-
 stra delectat contumelia. Ut frigeat in sene tyranno Venus,
 certe feruet vigetq; malitia, saevitia, necendi libido. Postremo
 totum illud vitiorum agmen, quae propria tyrannorum sunt,
 cupiditas, rapacitas, improbitas, impudentia, impietas, ira-
 cundia, violentia, impotentia, suspicio, fraus, perfidia, crude-
 litas, implacabilitas, immanitas, periurium (quid autē oportet
 omnia commemorare, nobis omnibus heu nimium nota?)
 horum inquam nullum non aetate sit acerbius, propterea
 quòd iuuentia non minusquam naturae bonitate vincitur, praes-
 terea quaedam mala nondum didicit: a senecta, si quid pu-
 doris, si quid humanitatis, si quid melioris ingenij à natura
 insitum est, id omne multo ac diuturno flagitiorum usu peni-
 tus exiit. & prorsum in immanissimam quandam feram
 abiit. Id ita euenisse, Iudices in execratissimo illo sene, quid
 ego coner argumentis docere, quum sua cuique memoria ab-
 undè satis exemplum surpediret? Quòd si iuuenis sese ge-
 rebat insolentius, videlicet patris abutens imperio: num tu
 hunc continuo tyranni nomine donabis? Ergo ex eadem ty-
 rannide sexcentos tyrannos facile reddideris. Nam quis est
 omnino

omnino in tyranni familia, vel extremum mancipium, qui nō ipse penē tyranno sit ferocior, violentior, scelerator? Filius, inquit, emolumentis imperij potiebatur: patri præter nomen nihil cecidit. Quasi verò non sit isthuc omni tyrannidī commune. Longè minima fructuum pars, qui solent ex tyrannide capi, ad ipsum redire tyrannum, quemadmodum in latrocinio fieri consuevit: prædæ communiter in omnes distribuuntur, vel in eos potiùs, quorum opera capiuntur. Alio, qui non cohærebit cohors illa scelerata: nisi dux ille, quisquis fuerit, plus etiam permittat suis, quàm sibi ipsi. Solum nomen sibi propriè vendicat. Et in nullos est tyrannus indulgentior, quàm in scelerum ministros: quippe quorum opera sentiat suum imperium coneneri. Proinde sub vnus umbra satellis omnis, omnis minister, familiaris, leno, tyrannidem quandam in ciues exercet. Ridicule fecero, si hoc quoque cœner argumentatione probare, Iudices. Vidimus sensimus, experti sumus, nisi fortè tam diuina calamitatis memoriam tam pauculi dies obliterauerunt. Neque enim esset res vsque adeò misera tyrannis, si vnus modò foret toleranda violentia. Quot ferendi latrones, quot sacrilegi, quot ex extrema barbarie aduenæ, feris quàm hominibus similiores? Neque desunt, qui se simulent apud tyrannum sceleribus suis gratiam promeritos esse: quo nimirum hoc nomine meuiantur à ciuibus. Horum igitur vnum quemlibet tyrannum appellabis, & pro quolibet occiso tyrannidæ præmium petes? Non in tantum omnem exues pudorem opinor. Sed pater ætate fessus, omnem dominatum in filium translulerat: quicquid tyrannicum in orbe gerebatur, id iuuenis violentia committebatur. Sed isthuc quantum absit ab imagine veri, quis tam cæcus, vt non videat? quis tam obliuiosus, vt non possit experimento refellere? Ego tibi complures nominare satellites possum.

sum, filio insolentiores. At hæc verissimum est, nullius insolentiam minus approbasse senem, quam filij, vel quod odit omnem tyrannidis affectatorem omni tyrannus, vel quod intelligit ex illius facinoribus longè plus inuidiæ odijq; sibi constari (callidissimi autem tyranni est, eatenus legitimum imitari regnum, quatenus obtineri tyrannus possit:) vel quod pater etiam pessimus, tamen liberorum non nihil offenditur vitij, & ad crudelitatis ministeria alienis quam suis vii mazuit. Quod si clam patre rapinas, raptus, atque id genus facinora designabat filius: profecto non tyrannum agebat, sed insolentem satellitem. Sin approbante patre, qualisq; per illum exercente tyrannidem, viri tandè par erat imputari commissa? huic per quem gerebantur, an ei cuius auctoritate arbitrioque fiebant? Non arbitror obscurum, quin huic, cui in manu erat, nutu, ne fierent, vetare. Quid autem non agunt per alios tyranni? Nam ipsi quidem neque pueros emasculant, neque virgines abripiunt, neque proscribunt, neque bona diripiunt, neque phana dispoliant, neque hereditatibus manum inijciunt, neque compilant ærarium, neque tormensis excruciant, neque quenquam iugulant, neque armis viccos expugnant, neque incendunt villas. Totum hunc tyrannicum ludum per ministros exercent. In vnum tamen tyrannici nominis inuidia competit, in vnum occidendum lex præmium instituit, in vnum stringendi ferri ius facit, illos suæ cognitione reseruat. Quorum ut quisque sua opera tyranno profuit, ita aliud atque aliud vocabulum imponi potest: certè tyranni vocabulum nemini congruit, nisi vni illi, sub cuius veluti clypeo tota illa perniciosissimorum hominum colluuiet latitat. Arbitror vobis, Iudices, sæpenumerò auditum esse, id quod eleganter à doctissimis viris est scriptum, tyrannis e non longas modò, verùm etiam plurimas esse ma.

Et manus: plurimos oculos, eosq; acerrimos: plurimas aures
 easq; longissimas. Omnino prodigiosum quoddam est animal
 tyrannus, multoq; Titanibus illis Briareo & Encelado por-
 tentosius, centenis capitibus, centenis linguis, certenis mani-
 bus pedibusq;. Quot enim habet scelerum ministros, totidem
 habere membra videtur. Atque ut ex membris corpus, ita ty-
 rannus ex huiusmodi constat ministris. Verum ut illud quod
 corpus appellatur, nihil est aliud quam quiddam omnibus ex
 membris aggregatum: ita in tyrannide, unum quippiam est,
 quod neque pes sit, neq; manus, neq; vllum aliud membrum,
 contineat autem vniuersa: ac ita contineat, ut ab ijs possit
 separari, idq; tyrannus vocatur. Proinde exaggera quan-
 tumlibet iuuenis insolentiam, violentiamque, praefectum ara-
 cis voces licebit, oculum nomines licebit, aut si maui dexa-
 tram: aut si ne id quidem satis, praecipuum tyranni caput dia-
 cas licebit: tyrannum certe vocare nequaquam potes. V-
 num enim illud portentum tyranni nomine censet, cuius au-
 ditoritate tituloq; cuncta haec membra velut animantur: idq;
 unum forti cui permittit occidere. Non vult te in oculum
 aliquem inuolare: non sinit ut caput aliquod amputes, ne-
 tale quiddam eueniat, quod de Lernæ hydra fabulantur
 Poeta, ut pro vno capite resecto, duo pestilentiora subna-
 scantur: pro vno excusso oculo, plures acerriores succedant:
 pro vna rescissa dextera, multa robustiores subpullulent.
 Vnius vitæ te dominum arbitrumque constituit, qui sibi se-
 ausus tyranni vindicare nomen: quo sublato, futurum sit vs-
 membra reliqua quasi destituta spiritu, emoriantur, aut cer-
 te sanentur. At quid ego tecum iam accuratis argumenta-
 tionibus ago? Possum illico tuis te verbis reuincere, ac velu-
 si tuo te laqueo capere. Iuuenem paulo antè magni patris sa-
 tellitè nominabas: non inficiabere, rursus alio loco dicebas,

omnem tyrannidem occupasse filium: solius appellationis honorem cefisse. Qui conuenit eundem & satellitem & tyrannum appellari? Tum si cefiit, non igitur ufurpauit tyranni nomen. Contrarietibus autem uerbis aut rati funt, aut refcenduntur. Lex hanc tecum formula contraxit: Si quis tyrannum occiderit, praeuium ferat. Quid tu mihi iuuenis flagitia commemoras? Id te lex uoluit occidere, quodcunq; illud efferet animal, quod tyrannus diceretur. Magnum (ut ipfe fateris) satellitem occidifti, non tyrannum: quid tibi cum lege rei efi? At rem inquit, legis fequutus fum, non fyllabas: eum interfecei, qui caput erat tyrannidis, paratus haeres paterni dominatus libertatem peperit, feruitutem fufiuli: hoc lex fenfit: huius rei auctori praeuium praefiituit. Satellitem, inquam, occidifti, nihil moror quantum, quam grauem, quam ferocem, quam feeleftum: satellitem tamen occidifti tyrannidis, non caput: aut fi caput, unum e pluribus. Sed haec omnia tibi ex animi fententia largiamur: fuerit sane res tota tyrannus filius: pater nihil nifi uocabulum quoddam inane tyranni: quemadmodum in fabulis habetur, & Echo. nympham nihil aliud quam meram quandam fuiife uocem fine corpore. Qui tibi licuit in re tanta a uerbis legis difcedere? praefertim ita dilucidis, ut perfpicuum magis nihil efferet, & commentitiam interpretationem domi tuae natam in iudicium adferre? Ego, Iudices, nullum in Rempubliam exemplum perniciofius induci poffe iudico, quam fi confuefcant homines calumniofi a praefcripto legum recedere: & interpretatione, quod ad praetexendum facinus quifque fum maxime idoneum cominifei queat, id iudicibus obijcere. Quis autem unquam meminit de legis fententia quaeri folere, nifi quum in fcripto quiddam apparet ambigue obfcure dictum: aut quum ex uerbis & euentu abfurditas quae piam exiitit, ea que

manifea.

manifesta. In priore non cuiusvis commentum, sed Iurisprudentium responsa, sed iudicum sententia recipi solet. In hoc posteriore necessitas ipsa compellit aliquantisper à legis verbis deflectere, & æquitatem iuris potius quàm verba spectare. Duplex itaque periculum videtis, Iudices: alterum, ne superstitiosa cauillatione literarum legis, ab eo quod lex spectauit, abducamur: alterum, ne passim à præscripto discedendo, leges omnes & iudiciorum religionem subuertamus. Quorum illud quidem multò leuius est, propter quòd vix vquam accidat vt legislator obscure, quid voluerit, explicauerit: aut absurdum quiddam exoriatur. Hoc multò periculosissimum, perniciosissimumq;. Etenim quæ tandem lex futura est, quam versutus calumniator, quò penam effugiat, non facile possit aliquo commenio subuertere? Neq; quisquam nõ elabietur è iudicio vestro nocens, nisi qui sit vsque adeò nullius ingenij, vt ne friuolam quidem aliquam commentatiunculam queat inuenire. Atque vt cuique commodum erit, aut animi libido feret: ita pro sene iuuenem, pro tyranno satellitem, pro homicidio tyrannidium, & passim aliud pro alio interpretabitur. Vestra interim, Iudices, religio, vestrum iusiurandum, qua tandem ratione seruabitur? quibus nihil futurum est certi, quod in cognoscendo sequamini: verum imbiguas diuersasq; litigatorum coniecturas spectare necessum erit. Ergo quum in omni causa maximopere cauendum est, ne sine grauissima ratione à legis præscripto discedatur: tum in hac non periculosum modò, verum etiam absurdissimum, quum legis verbis nihil possit esse dilucidius, sententia nihil æquius: interpretamento, quod præter legis mentem inducitur, nihil pestilentius. An credimus legis huius auctorem vsque adeò infantem, & verborum inopem fuisse, vt dicere non potuerit: Qui quouis modo tyrannidem susulerit, huius præmium

præmium esto, si modo isthuc sensisset? Neque verò fugi il-
 lum, totam tyrannidem per satellites & præfectos exerceri
 solere, permultosq; in his esse vel tyrannis ipsis sceleratioris,
 atque ut ita dixerim, tyrannicos magis, & omnino supplicio
 digniores: nisi & omnium omnia ministrorum scelera tyran-
 no imputarentur. In vnum tamen illum, qui hoc nomine cen-
 setur, tibi ferro grassandi facultas data est. In reliquos non
 tibi permittitur idem: non quòd illos vita dignos iudicet lex,
 sed quòd vnus eade totam tyrannidem tolli velit, non multis-
 torum eade reddi duriolem. Tum erat legi simpliciter pas-
 sere: neque eius verba quasi plumbeam quandam regulam
 ad tuum facinus accommodare: verum ad illius præscrip-
 tum, factorum tuorum rationem instituere: præsertim in
 hoc exemplo, quo non aliud potest admitti pestilentius,
 ut ex legis arbitraria interpretatione, quem velis, interfi-
 ciendi tibi pro tua libidine licentiam sumas. Non illud hic
 spectandum, Iudices, quàm iniustus Reipublica sit qui occi-
 sus est, quàm maiore etiam supplicio dignus: verum id etiam
 atque etiam perpendere oportet, exemplum præter leges iu-
 gulandi homines semel in ciuitatem receptum, semel vestra
 sententijs approbatum, denique præmio compensatum, quò
 eandem licentiæ sit processurum. Quod iste sibi in tyrannò
 filium licere voluit, hoc alius sibi volet in ditissimum quen-
 que ciuium licere. Quisquis pauper à locuplete contume-
 lia afficietur, protinus tyrannum eum appellabit, & vene-
 no aut ferro adorietur. Postremo, si cui magistratus non
 placebit, si cui iudex erit iniustus, non dubitabit è medio
 tollere. Porro ad facinoris defensionem, sophisticam queni-
 piam aut sycophantam consulat (si ipse ingenio stupidiore
 fuerit) & nouam legis interpretationem vobis adducet. di-
 cet, nihil aliud sensisse legislatorem, quàm ut huiusmo-
 di cõ

di ciuium genus non nomine, sed re tyrannidem agentium,
 ferro, igni, veneno tollatur e medio. Atque ita breui fu-
 turum est, ut quod in vno factum semel & probauimus, &
 gauisi sumus: id in multis sapius & doleamus, & improbe-
 mus. Credite mihi, non mediocre discrimen neque con-
 uenienter accipiendum, ut titulo reperto priuatus homi-
 nem indemnatum interficiat. Id ita esse facile liquebit: si
 quidem animaduertimus, nihil omnium esse quod lex par-
 ticus circumspiciat que permiserit. Etenim (si memini)
 tribus duntaxat temporibus lex indulgit, ut quis¹ citra iu-
 dicialium hominem occidat. ² Primum adulterum, sed in v-
 xore deprehensum: id quod intemperanti & insuperabili
 mariti dolori donatum est: at ita, si corpus utrumque pa-
 riter interimat, si argumentis idoneis deprehensum fuisse
 doceat. Deinde in vi depellenda: at ita, si demonstres te
 mortem effugere nequissime, nisi mortem intulisses. id lex ita
 interpretatur, quasi sese ueri potius sit isthuc, quam alium
 occidere. Vterque tamen, facti sui rationem reddere com-
 pellitur, statim sese prodere, nec expectare donec in ius tra-
 hatur: atque (ut ita dicam) vltro semet reum facere cogi-
 tur. Quod si omnia constabunt argumenta: ita denum a
 lege dimittitur, ut venia non laude dignus esse videatur.
 Postremo in tyrannicidio, vbi propter periculi suscepti ma-
 gnitudinem lex premium quoque proponi: at ita, si eum
 quem tibi lex isto velut insigni tyrannici nominis denota-
 uit, fortiter occideris: non si scelestum alio scelere sustule-
 ris: neque patietur te ius occidendi permittit, latius quam
 ad unicum tyranni caput trahere, nisi si quis obstat, ut per
 illius necem tibi necesse sit ad illum penetrare. Iamque hoc
 factum tuum secunda illa ratione defenditur. Huic tertio
 generi fortasse proxima videbatur hostem in bello ferendi
 facultas:

facultas : quam tuæ tamen libidini lex non permisit. Nisi
 palam hostis sit declaratus, nisi in Imperatoris verba iurâ-
 ris, nisi ille aciem eduxerit, nisi signa canere iusserit, tibi
 fraudi futurum est hostem interfecisse. Tu dicurus es: Hos-
 tium occidi, nam plus quàm hostilia faciebat: nomen ho-
 stis tantùm aberat, re hostem agebat. Lex respondebit, sua-
 rum partium fuisse, hostem declarare: ac tuo fortasse sce-
 lere fruatur: verùm ne serpat exemplum, pœnas de te su-
 met. Quid autem aliud abs te factum est? Vnum tibi lex
 nominatim designauerat: tu illius vocabulum tuapte au-
 ditoritate in alium transfers, quod nisi in vnum non potest
 competere: neque traduci debet ab eo cui lex attribuerit,
 ne tibi fas sit aliquando quem voles magistratum, quem
 voles iudicem, quem voles ciuem, tyrannum appellare. Ne-
 que verò sine grauissimis causis lex tot vinculis astrinxit
 hanc in vitam alterius licentiam. Perpendit nihil maius eri-
 pi cuiquam posse, quàm vitam: vidit in extinctum facile
 varias causas consingi etiam impunè posse, quandoqui-
 dem ille non sit refutaturus, qui iacet. Vidit quàm multis
 titulis suum quisque dolorem possit prætexere, si post occi-
 sum hominem vlla causa recipiatur, præter eas quæ legibus
 sint expressæ. Quid quòd grauatim sibi quoque lex permi-
 sisse videtur, vt homini vitam eripiat? quàm comperta,
 quàm multa requirit argumenta: quàm multa concedit reo?
 quàm malignè agit cum auctore, quem non nisi suo pericu-
 lo vult accusare? quantum spacij largiunt ei, qui deseruit?
 quàm liberam Iudicum reiectionem? Quantiù igitur à mens-
 te legis abesse putes, vt cui libet permittat, vel pro suo pri-
 uato dolore, vel domestica iuris interpretatione, hoc est, sub-
 uersione, in cuiusquam vitam gressari? Neque ad rem per-
 tinet, quantum criminum acervum exaggeres. quantum-
 uis

uis etiam verorum, addo notorum: dicas, parricidam, sacri-
 legum, incestum, proditorem, peculatorem, veneficum inter-
 feci. Tyrannum lex iubet occidi. Atqui hic vnus multis ty-
 rannis erat sceleratior, pestilentiorque ciuitati. Ad ista tam
 multa crimina lex tibi verbo respondebit: Nihil moror
 quàm fuerit scelerosus, qui perijt: in vnum tyrannum tibi ius
 feceram occidendi, in reliquos in ius trahendi. Si detulisses:
 auditus, reuictus, damnatus à me palam penas dedisset, o-
 mniq; Reipublicæ salubri exemplo fuisses. Nunc tu priuata li-
 bidine interficiens, pro saluberrimo exemplo perniciosissi-
 mum in ciuitatem induxisti, & legum instaurationem à le-
 gis violatione auspicas: hoc est, malis malo mederi studes.
 An me clam esse putas, quàm militi sint in hac turba vita in-
 digni, morte dignissimi? At eos meæ cognitioni, non tuis
 manibus seruo: sunt fora, sunt tribunalia, sunt iudices, sunt
 carceres, secures, carnifices. Quir tu mihi præire conaris?
 cur nullo mandante magistratum occupas? & dum tyranni-
 cidam videri vis, tyrannum imitaris? Nam quo alio nomine
 tantopere mihi est inuisus ille, nisi quòd mihi parère recusat,
 & præire conatur? Ei demum ferrum tractare licebit, cuius
 manibus ego permisero. Si iuuenem occidisses, quòd non alia
 patuisset ad tyrannum via, darem veniam necessitati: nunc
 occidisti non obsistentem, non auxilium ferentem patri, sed
 patris opem implorantem. Huius vnus cæde còtentus disces-
 sisti, tyrannum nec impetisti, in quem vnum tibi ius feceram.
 Mem erat expendere, vtrum ex vsu Reip. fuerit, an iuuenis
 occideretur: malueram illum exquisitiorebus excruciatum
 supplicijs, exemplum omnibus edere. Neq; hæc dico. Iudices,
 quasi parum gaudeam pariter cū patre sublatum filium: vtiñā
 eadem opera simul omnes sint oppressi, quibuscunq; tyrannus
 placet. Sed quis prohibet simul & gaudere quòd deorum bo-

nitas nobis hanc rem bene vererit: & tamem non committere
 ut huius meritas, si iudicio comprobetur, in legem atq; in
 exemplum trahatur? Nec de iuuenis iniuria vindicanda nunc
 agitur, sed de legis violatæ maiestate. Non enim par est, ut
 cuiquam personæ præter ius extimeli odium in scelere suffra-
 getur. Neq; tam spectandum in quem commissum sit facinus,
 quam quo exemplo commissum. Alioqui quur non eadē opera
 fas sit in tyranni nepotes, pallacas, pueros, uxores, liberos, le-
 nones grassari? Bonam tyrannidis partem vxor septennero
 suggerit. Ad summam inhumanitatem nonnunquam liberius
 aliquis, aut vernula instigat: quur non & hos iugulas, si tibi
 ius est estimatione priuata meritorum ciuem iugulare? Quid
 quod est aliquid tyranno nocentius, in quod tamen haudqua-
 quam tibi ius sit occidendi? Finge esse qui totam hanc vr-
 bem, templa, domos, curiam conatus sit incendere, imò qui
 iam compluribus locis ignem subiecerit, sed incendium sus-
 bito exortio imbri restinctum: auctorem non obscurum, ves-
 tum abditum latitare. Eum forte fortuna repertum manū
 tua trucidas. nam lex tuum fatum approbabit. Non opinor.
 Atqui tyranno ille quando erat nocentior? Tanto mirum,
 quanto est atrocius ciuitatem semel funditus euertere, quam
 expilare: ciues vniuersos vno igni finire, quam in pauca que-
 dam sauire capita. Et tamen in unum tyrannum stringen-
 di ferri potestas priuatim permittitur: illum deserendi mor-
 do ius habes. Hic in re tam aperta legis mentem calumniari,
 & nouo interpretamento tuum facinus palliare, quid tan-
 dem aliud est quam legum auctoritatem euertere, atque
 id per cuniculos quosdam agere, quod tyrannus palam ac
 vi facere consueuit? In recipienda lege fas est populo, cau-
 sam æquitatemq; legi excusare: cæterum receptæ, & longo
 iam vsu comprobatæ, simpliciter oportet obtemperare. Neq;

Enim existimandum est maiores illos nostros, viros sine con-
 trouersia sapientissimos, ita sine grauisimis rationibus insti-
 tuisse, ut priuatim interficiendi tyranni facultas vnico capi-
 te finiretur. Primum ad iugulandi licentiam, fenestram ape-
 riendam ciuibus non putauerunt: deinde perspiciebant tyran-
 nidem fatale quoddam esse Reipublicæ malum quod minore
 noxa toleraretur, quàm male exagigaretur: neque posse semel
 tolli, nisi tyranni ipse cæde. Quo submodo, videlicet qui le-
 gibus imperabat, non parebat, iam nihil opus esse priuata au-
 dacia, nimirum illis in Reipub. administrationem vindica-
 tis. Quòd si tyrannus in ius vocari potuisset, ne hunc qui-
 dem tuæ dextræ arbitrio permisissent. Videbant & illud: ty-
 rannidem, nonnullam habere^k monarchiæ legitimæ spe-
 ciem: hoc tantum interesse, quòd in monarchia populus re-
 gi pareat, rex legibus: in tyrannide omnia vnus libidini subs-
 icta sunt. Rex publicam spectat vtilitatem, tyrannus priua-
 tam suam: vnde publicitatis expedit, ut tyranno veluti princi-
 pi legitimo ciuitas pareat, donec idoneus aliquis vindex ex-
 iterit, qui legum auctoritatem in pristinum statum restituat,
 atq; id vnus si fieri potest capitis iactura. Nam hac modera-
 tione in fatalibus illis pestibus, quæ totum reip. quasi corpus
 corripunt, legum prudentia consuevit vti, ut exemplo magis
 quàm admisi talione, morbo medeatur: ne dum ciuitatem sa-
 nare studet, magnâ ciuitatis partem interimat. Hinc est quòd
 in seditionibus publicis non nisi in ipsos auctores consuevit
 animaduerti, reliquis quos tempestas illa commouerat, dari
 venia, aut vix etiam dari venia, qui in publico Reipublicæ
 tumultu quietem egissent. Quæ potest autem pestis esse fa-
 talior, quàm tyrannis? Quæ sese latius in ciuitatis membra
 diffundit? Quota quæq; vrbis pars ab hoc vitio sincera po-
 test esse? Omitto iam quicquid est ambitioforum, are alieno

obstrictorum, scelere contaminatorum, barbarorum (nam hæc tota sentina hominum tyrannide gaudet, ut in qua nullis maiora quam sceleratis sint præmia) bonos etiam eius hoc malum inuoluit, dum vel timent fortunæ suis, vel rectum iudicant seruire tempori. In hoc itaque rerum statu leges non extinctæ, sed oppressæ modò, cauum & circumspicenter agunt: intelligunt hoc huleus circa summam ciuitatis perniciem exasperari non posse, vnius capitis dispendio commode sanari posse. Quare docto cùpiam medico præmium ostendunt, digito demonstrant quod membrum secari velint, quibus abstineri. Caput indicârunt illæ, tu dextram secuisti. illæ tyrannum, tu tyranni satellitem occidisti. Quo præmio dignus? Nempe eo, quo qui morbo inscite exagitato, totum hominem in extremum vitæ discrimen adducat, quo qui hominem legibus vetantibus occidat. Neq; ego nunc te cadis recum ago: aget alius fortassis, cuiuscumque lubium erit: verum illud modò consilium fuit, ostendere tibi quàm insignite sit impudentiæ, in ea causa tam eximiam tibi vindicare laudem, tam egregia poscere præmia, in qua nequeas obtinere: si modò tecum exactiùs ac seueriùs agatur, ut graueis pænas effugias. Inunc, & curiosum me voca, qui tam candidè, tamq; ciuilitè tecum agam, ut què te possim in graue discrimen vocare, sui habeam legis & Reipub. causam defendere, ne circumuenta præmium dare cogatur ei, qui nihil boni sui promeritus. Id quod non iudicibus modò (quibus isthuc iam dudum liquere puto) verum tibi etiam ipsi cupio persuadere: & facturum me confido, si modò tantisper animum possis attendere. Vni igitur, ut quemadmodum tu faciebas, iidem & nos summam totam causam ob oculos reuocemus: dispiciamusq; quàm multa tuo in facto desiderentur ad id, ut legi satisfeceris: & quantum tu sis hallucinatus.

natus, quum multa diceret etiam superesse. Tria quædam requirit lex, & ita requirit, ut si quodlibet horum desit, aut penam te, aut certe nihil gratiæ debere se credat. Quorū ego nō vnum aliquod, sed vnumquodq̄ deesse docebo. Quod si facio, vtrum a quo animo cedes præmio, an impudenter petere persistes? Ergo rem accipe. Nisi tria hæc tibi constiterint, non est quod tyranniciæ præmium petas: Animus, via, & effectus. Animus duo quædam complectitur, vel quid speraris, vel quid proposueris. Nam si tyrannum per imprudentiam occidisses, si præter propositū, non magis profeciō præmium tibi debeat, quàm si quis tyranno amicissimus idem fecisset. nam idem potuit accidere. Tu porrō quid propositi in arcem attuleris, ipse videris: ita demum legi persuasum erit, te voluisse occidere tyrannum, si occideris. Non occidisti, atq̄ id etiam quum tibi in manu fuerit (ut ais) si libuisset, interficere. Lex negat sua referre, vtrum tyranniciū propositum in arcem non attuleris, an a laicum repente mutaris. Iam quid speraris, excutiamus. Quæquam isthuc leges non ita valde curiosè pensculantur: sed tamen in tam absoluto facinore partes omneis constare oportet. Quid enim si tyrannum interfecisses, quō tyrannidem ipse occupares, vtrum præmium sperares, an supplicium metueres? Quid si quō priuatum animi tui dolorem oleiscerēs, tyrannum occidisses, atq̄ id esset palam, num præmium auderes poscere? Quid si latrones tyrannum fortè fortuna obuium obruncassent, num ad hunc honorem aspirarent? Quid si quis tyranno priuatim infensus, magna te pecunia conduxisset quō ei tyranno venenum dares, dedissesq̄, num quæso tyranniciæ præmium postulares? Ego hic tecum non ago coniecturis: nihil dico inuitam tuam, quæ quidem obscurior est, quàm ut tu, alioquā tam gloriosus, quicquam de ea ausus fueris dicere: illud vnum

affirmare non dubitem, quia tyrannum quum tuò licuerit, non
 occidit, planè noluit occidere. Qui eum occiderit, cuius
 mors extremū exitium Reip. videretur allatura, potius quam
 ullam commoditatem: is aut privatum dolorem viciſci voluit, nō
 libertatem publicā vindicare: aut emolumentum suum sequu-
 tus est Reip. periculo, non suo periculo Reip. studium prodesse.
 Postremo non potest nisi gloriæ ieiunio adductus videri, qui
 iam insolenter se iactat. Non potest nō videri lucrū sequutus,
 qui tam improbè præmium flagitat. Annōn vides igitur
 quantopere hac parte à tota legis mente dissentias? quem illa
 tua vitæ periculo sua causa voluit occidere, eum tu nō solum
 volens præteristi, verum etiam periculosè in Reip. irruisti.
 quæ sua causa noluit occidi, eum tu maximo nostro periculo,
 tui compendij aut animi fortasse gratia iugulasti. Sedinge-
 te animum tyrannicida dignum ad facinus attulisse, lucrū
 perinde ut vitæ contemptorem: magni tamen refert, quara-
 tione tyrannidem tollere aggrediaris. Iam enim omnia tibi
 ex animi tui libidine largior: quæ tamen nemo alius tibi con-
 cessurus est. Te in filio iugulasse patrem, in non tyranno tyran-
 num. Largior isthuc, Delium aliquè tibi prædixisse, ut certū
 præscire potueris, quod ipse etiam vix diuinare Delius po-
 tuerit. Licuisse tibi patrem occidere, si libuisset: verum hoc
 pœnæ genus tibi magis placuisse. Sustuleris sanè tyrannidem;
 idèq; noua quadam & inuitata ratione. Vides quàm multa ti-
 bi dono. Tamen obistam tibi, nec sinā ferre præmium, pro-
 pterea quòd ea vitæ sustuleris quæ legi non probatur, quæ non
 expediat moribus ciuitatis, quæ non sit forti viro digna. Age
 quid si tyranni filium infantem in cunis iugulasses: & rursus
 adfuisse Delius ille, per quem certum præscire posses, fore
 ut necato puero pater sibi mortem accerferet, atque id eue-
 nisset, utrum te tanquam tyrannicidam suspiceret Respublica

ea, an potius tanquam immanem & ferum hominem execra-
retur, qui in eam se ueris aetatem, cui etiam ab hoste armato
parcitur, quæ leonibus etiam miseranda uideatur? Quin ergo
utur tuo maleficio Respub. ceterum exemplum haudqua-
quam probabit. Quid si tyranni uxorem, quam ille mise-
rè deamaret, per uim constuprasses, atq; ille eius impatiens
contumeliæ, fugerit è uita: utrum tyrannicidij laudem flagi-
tabis, an raptus & adulterij supplicium potius formidabis?
Res obscura non est. Conferam tuo facto propiora. Quid si
tyranni medicus quum esses, ueneno ægotanti dato, illum
sustulisses, utrum ut beneficum oderit te Respub. an ut uirum
fortem admirabitur? Tyrannum sublatum gaudebit, facti
rationem modumq; detestabitur. Quid si quum te tyrannus
familiaris ueretur, tu in conuiuio, prætextu necessitudinis
uenenum porrigeres? Denique, si per magicas imagines ac
maleficas quasdam deuotiones tyranno uitam admisses,
utrum à lege præmium an pœnam expectares? Atqui ty-
rannidem uicunque sustulisti. Euentu gaudet lex: uerum
exemplum tam perniciosum in Rempublicam non recipit,
ut consuescant ciues scelus uicisci scelere, patrem in filio
iugulare. Vides quantum momenti sit in modo uiaque,
ut factum tuum approbetur? Quod lex permittit ut fiat,
non statim permittit ut id uia qualibet efficias. Adulter-
um ferro occidere licet, ueneno aut incantamenti non
licet. Cur ita? Quia pestilens exemplum est omnino, tra-
clare uenena: nec id ulla causa quantumuis honesta sinit in
ciuitatem irreperere. Quid quòd ne hostem quidem ueno-
no aut malis artibus interficere fas est? Nam nusquam non
improbat maleficia lex: & ueneno timeta tela etiam in bel-
lis interdicta sunt. Quòd si modus facti spectatur in his, in
quibus nullum petitur præmium: quanto magis id fiet in his,

in quibus summum petitur? Lex triumphum statuit ei, quæ certum hostium numerum fuderit. Fuderit aliquis non acie, sed aquis & pabulo veneno unctis: virum ciues hunc æquis oculis spectare poterunt triumphantem, an potius sicuti ves neficium oderint, auersabuntur, execrabuntur? Quid quod priuatis etiam in rebus via modusque perpenditur? quo magis idem oportebit tum in publico, tum in splendidissimo facinore ut à quo conueniat omnem sceleris suspicionem abesse? Age illud tecum reputa, si medico mercedem pactus esses, quò te morbo leuaret: atque ille non pharmacis, sed maleficiis & incantamentis morbum exemisset: virum præmium dabit, an magis hominem in ius trahes? iniuriæ malis artibus dare reum ages? Clamabit ille, Morbo te leuauit: quia via, quid isthuc tua refert? Hoc tantum spectabas, ut morbo liber esses. ei rei merces est promissa. Ingratum te vocabit, qui nisi sua opera, ne esses quidem qui præmium negare posses. Tu proinus respondebis opinor: Medico te præmium esse pollicitum, non magno: neque debere quicquam, nisi rem malam ei qui beneficium male dederit. Quamquam ne dedisse quidem videatur, qui malum malo tollit. Id enim mutare est in contrarium, non amouere. Dices enim animo nocitum, dum corpori subuenitur. Atque istam litem vinces etiam iniquo iudice. Atqui eadem, aut melior etiam & vincibilior est tecum causa legi, quam quæ tibi futura fuerat cum medico. Nam ibi de priuata mercedula disceptaretur, hic de publico honore. Ibi falsus est vnus, hic legi fraus facta, per quam causum oportuit ne quisquam ciuium circumueniatur. Ibi salus data, certa quidem & efficaci, sed suspecta & improbrata via: hic nefario scelere (quæ enim non sic appelletur homicidium, quod in ciuem contra legem admissum sit?) non libertas restituta, sed in extremum discrimen adducta

Resp.

Resp. quandoquidem tuum factum perinde habet, ac si medicus quispiam ad curam mercede conductus, venenum pro remedio ministret: quod tamen aegrotanti (ita ut non raro consuevit accidere) per occasionem morbum adimat. Qui reualuit, suis factis acceptum feret quod viuat: tibi mortem, tamesi vitare, imputabit. Neque sua referre putabit, vtrum imperitia, an perperam ac studiosè pro pharmaco venenum porrexeris: propterea quod tui fuerat officij, aut non suscipere negocium, aut fidem simul, & artem, & industriam, ac diligentiam, & quicquid à probato artifice solet requiri, ad curam adferre. Sed age, sinimus adhuc possidere te, quod ductum sumus largiti: vsque planè ista via tyrannum occideris, citra vllum Reipub. discrimen. Lex non approbabit facinus tuum, nisi non tantum à crimine, verum etiam ab omni criminis specie procul abfuerit: ne videlicet ea quæ in hoc potissimum adhibita est in ciuitatè, ut maleficiū omne secludat, incolumitatè suâ, quam conueniebat aut Deo cupiã, aut certè Dijs simillimo hominì acceptã referri, sceleri debere dicatur. Non approbabit inquam, nisi tyrannum ipsum quem nominatim indicauit ipsa, quæq; permittit via sustuleris: ne per rimam istã periculosum exemplum in Remp. irrepat. Postremo, non nisi ferro, non clancularijs ac maleficis artibus, nisi virtute, nisi manu, nisi vitæ tuæ manifesto contemptu tyrannum trucidaris. Neque enim hoc tantum spectat lex, ut tyrannus in præsens submoueatur: verum illud multò magis respicit, ut omnes mortales intelligant, in ea ciuitate viros esse fortes, qui non fereantur vitæ suæ dispendio patriæ commodis consulere: ac præclari exemplo facinoris, omnes etiam in posterum ab affectatione tyrannidis deterreantur: cum videant in ea ciuitate nullum esse tyrannus factis tutum præsidium. quandoquidem illud nemo nescit, qui

vita sua in contemptor, eum esse alienae vitae dominum, Nam quod omnino satellitium, quae excubiae, qui parietes, quae arx, quae arma aduersus huiusmodi animum tyranni caput defendant, qui patriae libertatem sua vita bene credat emi? Postremo autem, ut maximè tibi constet animus, ut constet via: id quod est totius negotij caput non effectisti. Tantum enim abest ut tyrannum occideris: ut quantum in te fuit, tyrannidem maiorem in modum auxeris, inperfecto tyranni filio. Quid autem refert, malitia an stultitia Rempub. in discrimen adduxeris? Nam illo quod vulgo dicunt, nihil verius, intempestiuam benevolentiam nihil à similitate differre. Tantum abest ut occideris tyrannum, ut ne suspicari quidem potueris id euenturum, ut ipse semet occideret. Sed iuuenem occidisti patre insolentiorum: quid iam postea, si patri & huius scelera lex imputat? Magna promde tyranni satellitem, non tyrannum occidisti. Sed paratum tyrannidis heredem occidisti: in tyrannidem succedit, qui prior, qui potior est in occupando. Verùm esto sanè, certum heredem sustuleris: igitur qui tyrannus erat suurus interimisti. Atqui quod futurum est, id nondum est. Porro lex eum qui iam tyrannus sit, tolli iubet: non quem aliquando futurum diuines. An qui statuum ex pacto debeat, & rudem truncum praestiterit, fidem persoluisse videatur? Non arbitrabor. Vbi nunc igitur sunt illa tam multa, quae tibi ad praemium postulandum supererant? Vides quam ne vnum quidem omnium tibi constet, quorum nihil oportebat deesse. Volui, inquis. Id demum voluisse te lex credit, quod effeceris. Postea è re nata propositum est commutatum. Hoc igitur praemij tibi debetur, quod ei qui in Olympijs medio è eurju, relicta meta, ad carceres reflectit habenas. At periclitatus es. Proinde id laudis auferes, quod is qui fudauit in Olympijs,

lympijs, nec vicit. Sed occidisti denique: verum eum, quem
 nec lex permittebat arbitrio tuo, neque ex usu publico fue-
 rat occidi. At bene verit̄ civitati, quod fecisti. Nummi igit̄
 tur gratia debetur tali, qualem Palladem Atticis fuisse fe-
 runt, de qua proverbiū extat, quod Atheniense m̄ale cō-
 sulta in bonum exitum vertere consuevit. Non tu leges ser-
 uast̄, sed sustulisti: non libertatem restitūisti, sed numen ali-
 quod huic v̄rbi propitiū, quod euentum tuæ temeritat̄
 debiū, sua commoditate à nobis auerit̄, quod tuam stul-
 titiam nobis verit̄ in occasione restitūendæ libertatis. Non
 ego ingratum erga te populum constituō, imò tu populum
 ingratum in Deos reddere laboras: quem quum semel in pe-
 riculum vocaris, ne pro simplici tyrannide duplicatam pate-
 retur: nunc rursū in discrimen trahere conaris, ne ab ira
 quod superis in pristinam seruitutem aut grauius aliquod in-
 fortunium retrudatur. Quid tu te fucis & phalaris dicit̄
 in alienū meritū insinuas? Quid tibi in eo negotio laudem
 vniuersam vendicas, ex quo præter pœnam temeritatis ni-
 hil ad te redire meritū possit? Si Reipublicæ, si Iudicibus pro-
 bare potes animum tuum tyrannicida dignum, qui nullum
 periculum vitæ Reipublicæ causa recusarit: si facinus non
 scelere, non pernicioso exemplo, sed legitima v̄ia peregisti:
 si fortuna tuis egregijs conatibus bene expeditum dedit e-
 uentum: aut tyrannicidam te vocare, aude pulcherrimum
 ac penè diuinum munus à Republica postcere, aude nobis ser-
 uatas leges, restitutam civitatem: aude templa, aras, foros,
 fortunatas omnes, tutos pueros, inuiolatas virgines, impollu-
 ta matrimonia, denique hoc ipsum quod hic lege & apud
 Iudices agimus, exprobrare: aude mihi minari, quod obsti-
 zerim: aude civitatem ingratiitudinis insimulare, nisi laudem
 promeritam persolueris: aude Iudices vel iniquos vel corra-
 ptos cla-

ptos clamitare, nisi suis sententijs præmium tibi decreuerint. Contrà si suspectum quid volueris, si periculosum, si contra leges, si cum scelere coniunctum quid feceris: sit pudor, ac desine tandem inprobè præmium flagitare, quod nulla ratione promerueris: pœnam, si sapias, incipe deprecari. Illic fortassis ab æquitate Iudicum, à ciuitate deorū munere lata, queas impetrare. Neque enim putes vnum me te à præmio deterrere. Imaginare isthac in causa pariter & leges & Remp. & deos tibi aduersari. Puta leges his tecum verbis agere: Si nos verè restitutas videri vis, sine nostram auctoritatem præmium in hac tua causa valere. Longè plus laudis ex hoc iudicio referes, si nobis cesseris, si parueris, si tuam cupiditatem nostro submisseris arbitrio: si primum exemplum in te cuius bus edideris, reuixisse nos: si monstraris ciuitati iam non ex sceleratorum libidine, sed ex nostro præscripto cuiq; viuendū esse. Atq; altera ex parte Republicam, hac tecum oratione vti puta: Si ciuem bonum mihi præstare studes, noli hanc stultitiæ notam mihi inurere, vt in posterum recognita, dicar ebrietate quandam gaudiorum ei præmium decreuisse, cui pœna magis deberetur. Noli mihi deos, quos vix deniq; tam diuinis votis, tot sacris, tot precibus, tot meis malis placavi, commouì, propitios reddidi, denuò per ingratiudinem iratos atque insensos reddere. Sine, vt mihi per te liceat saltem illorum beneficio frui. Quòd si te neq; leges neq; Respublica commouet: certè deorum orationem vereri debes, quos ita tecum agere putato: Quid tu te in nostræ laudis possessionem ingeris? Quid honori nostro inuides? Quir non fruis nos in hanc ciuitatem perpetuò benignos esse? Quir tu ipse tam ingratus existis? Ciuitas hæc semel mihi restitutam libertatem debet, tu bis debes commoditati nostræ, & quòd Remp. seruauimus, cuius pars es: & quòd commoditate nostra tuam

pericula

periculosam stultitiam, vel scelus potius, in maximam felicitatem verterimus. Etenim nisi nos dextri propitijsq; adfuissimus, quid aliud tu quam perieras, & per te Respublica? Quod si planè contendis, ut primum aliquod feras: abundè magnum præmium à nobis persoluum est, quod per nos res à te malè instituta, beneuerit. A legibus merito maior relata est gratia; si nostræ prosperitatis respectu, temeritatis simul & sceleris veniam condonarint. A ciuitate satis amplam laudem feres, si ea patiat, ut in restituta libertatis historia tuum quoque nomen admisceatur. Et hæc laudis parte contentus, desine nobis debitum velle præripere, ciuitati munus nostrum eripere, legibus auctoritatem adimere. Sed finem facio, nimirum extillata iam aqua. Quod superest, nunc vestra partes sunt, Iudices, statuere, vtrum secundum leges, secundum Deos; secundum Rempub. sententiam dicere, an secundum hunc gloriosum ostentatorem pronunciare velitis. Vtrum hanc orbis felicitatem huius temeritati; huius sceleri acceptam ferre malitis, sapius exprobandam; & breui fortassis à superis iratis (id quod abominor) auferendam: an in Deos, quibus sine controuersia tota debetur, referre, eorundem pietate seruandam, augendam, beneq; fortunandam: vtrum magis ex vsu sit, ut primo hoc iudicio statim leges circumuentæ dicantur, an ut appareat legum restitutarum seueritatem, & Iudicum sapientiam aduersus vnus iniquam postulationem valuisse.

GILBER.

2 PAN ille.] De Pane capripede humana reliquum est. *frige nonnihil dictum est in Luciani epigrammate de Echo- b. Somnum.*] Mors enim somnus est, sed perpetuus, & mor- tis in eo est. Quare apud Homerum & Hesiodum in Theogo- nia fratres iudicantur & noctis filij. Virg.

Tum consanguineus leti sopor, & alibi:

Dulcis & alta quies, placideq; simillima morti.

Nam hi duo quia simul sunt, necesse est ut somnus qui omnino cum fratre Thanato natu maiore habet communia, eius alio- quando aperti exerceat: hac nempe, ut ex dolore in se homines incidant, ac statim quiescentes molestijs releventur, quod v- trumq; prestat mors, c. Impotentius.] Matres filios im- potentius amant. d. Alucarib.] Apes alia reges seu Sa- tidis, quia a Virg. li. 4. Geor. duces, duces & reges vocantur, quib; vix apum parere solet. sunt enim tanquam reges apum. Sed apud Græcos proprie rex apum est eos ló, qui & ho- minum fuit apud Callimachum in Hymno Iouis. Rectè igitur apud Xenophontem Cyrus audit: Tu es natura rex, sicut apum rex est. e. Non longas modó.] Videtur ad illud Ovidij in Helena epistola alludere:

An nescis longas regibus esse manus?

Etiã vulgo in ore est: A regibus cavendum, quod eis præ- longa sint brachia. Nimirum quod per suos, quibus brachium vice vtuntur, possint etiã procul distitos affligere. Potest & ad tempus referri, quod reges etiã si diuini di simulant, soleant tamen aliquando poenam sumere de ijs, quibus infensi fuerint, vel Homero teste Iliad. a. Non enim desunt regibus manus & pedes quamplurimi fortassis ne ventres quidem. Vide cuius mo- di portentum sit tyrannus, & quam formidandum, tot oculis, ijsq; emissijs, tot auribus, yq; tam asininis ac longis, tot ma- nibus, tot pedibus, tot ventribus, no reliqua parum honesta com- memorem instructum. Plura annotauimus in Luc. de Mercede cond. & aduersus indoctum. f. Titanibus illis Briareo.] De Briareo illud apud Hesiod. legitur, qui Celi & Terre filius facis Cottum, Briareum & Gygen. centenis singulos manibus, quibus

quinquagena capitibus metuendos: de quibus Apollodorus in
 Bibliotheca hæc, Benedicto Aegio Spoletino interprete, Cælus
 primus orbis vniuersi imperio præfuit, qui ducta vxore Tellure
 priores ex ea filios iustulit, quos Centimanos appellarunt, Bria-
 reum, Gyan ac Cozum Homerus fabula addit ab immortalibus
 Briareum appellatum, à mortalibus vero Aegæonem, Iliad. 4.
 Cæus apud Hesiod. 13. 14. dicitur. Hi multa bella contra Satur-
 ni filios gesserunt: tandem demicti, ad inferos precipites daci
 sunt. g Echo nympham.] Ea cum antea esset garrula, à
 Iunone hac pena affecta dicitur, vt iam muta sit, neque vllam
 vocem prior edere possit: verum hoc ipsi relictum est, vt vltimas
 voces auditas iterare vel repetere possit. Vide annotationem no-
 stram ad Luciani epigramma de Echo & Pane. h Citra iu-
 dicium.] Augustus post Solonem & Platonem 9. de legib.
 tulit legem Iuliam, gladioque iussit in adulteros animaduerti.
 Valerius Publicola etiam tulit, qua neminem licebat indicta
 causa necare. i Primum adulterum.] Licuit olim iure ci-
 uili, deprehensum & deprehensam in adulterio impune inter-
 ficere, quod hostie non licet, vt docuit Iulianus Aurelius, in 2.
 Sermonum Horarij. k Monarchia.] Tres formæ sunt Re-
 vumpublicarum: μοναρχία, ἢ βασιλευσική, ἢ ἡγεμονία. Hic vò
 rō Erasmus ponit discrimen inter Monarchiam tyrannorum &
 regum. Monarchia quippe dicitur vnius principatus, Oligar-
 chia paucorum, Democratia populis, non equidem plebis: quum
 populus & plebs differant, vt genus à specie, vt docet Lu-
 stinianns Institut. de iur. natur. gent.
 & civili.